

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta aplikovaných věd

Katedra matematiky
Oddělení geomatiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Transformace územního plánu obce do podoby projektu veřejně prospěšné stavby v rámci pozemkových úprav

Studijní program: Geomatika
Studijní obor: Geomatika

Plzeň, 2016

Kateřina Veselá

Prohlášení

Tímto předkládám k posouzení a následné obhajobě diplomovou práci vypracovanou na závěr magisterského studia na Fakultě aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni. Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího a konzultanta diplomové práce a výhradně s využitím uvedených zdrojů.

V Plzni dne 24. května 2016

.....

podpis

Poděkování

Mé poděkování patří Ing. Radku Fialovi, Ph.D. za pomoc při vedení diplomové práce a cenné rady. Za odborné konzultace a ochotu děkuji vedoucímu pobočky Plzeň Státního pozemkového úřadu pro Plzeňský kraj, panu Ing. Václavu Alexandru Mazínovi, Ph.D.

Abstrakt

Cílem práce bylo porovnat procesy územního plánování a komplexních pozemkových úprav a najít způsob využití jejich potenciálu pro zhmotnění dokumentací do podoby reálných opatření v krajině. Pro názornost byly analyzovány oba procesy v obcích Hromnice, Hněvnice a Chlum. Z této analýzy jsou vyvozeny závěry o skutečné návaznosti, provázanosti a rozdílnosti obou procesů, které jsou součástí krajinného plánování. Zároveň byly identifikovány reálné změny v krajině v podobě provedených novostaveb a rekonstrukcí opatření.

Klíčová slova

Územně plánovací dokumentace, komplexní pozemkové úpravy, plán společných zařízení, změna využití pozemků, opatření v krajině.

Abstract

The targets of the thesis was comparison of the process of land use planning and complex land consolidations and find any way for using their potential for realization of these documentations like arrangements in landscape. Both processes were analyzed illustratively in villages Hromnice, Hněvnice and Chlum. Out of this analysis were drawn conclusions about really continuity, consistency and divergence of both these processes that are part of landscape planning. Simultaneously were indentified real changes in landscape as new realized constructions and reconstructions of arrangements.

Keywords

Land use documentation, complex land consolidation, common utilities planning, change of land use, arrangement in landscape.

Obsah

Seznam zkratk	8
Seznam tabulek a obrázků	9
Úvod	11
1. Rešerše literatury	12
1.1 Definice krajiny	12
1.2 Územní plán	14
1.3 Pozemkové úpravy	18
1.4 Adaptační opatření v krajině na negativní dopady klimatických změn	24
2. Modelová území a metoda srovnání procesů územního plánování a pozemkových úprav	27
2.1 Obec Hromnice	28
2.2 Obec Hněvnice	40
2.3 Obec Chlum	49
3. Výsledky a diskuse	59
3.1 Transformace návrhů z územního plánu obcí do plánu společného zařízení	60
3.2 Míra realizace navržených opatření územně plánovací dokumentace a komplexních pozemkových úprav	64
3.3 Srovnání procesů územního plánování a pozemkových úprav v reálné změně krajiny	67
Závěr	71
Literatura	73
Obsah přiloženého CD	76
Obrazová příloha	77

Seznam zkratek

AOPK.....	Agentura pro ochranu přírody a krajiny České republiky
ČHMÚ.....	Český hydrometeorologický ústav
k.ú.....	katastrální území
KN.....	katastr nemovitostí
KoPÚ.....	komplexní pozemkové úpravy
MMR.....	Ministerstvo pro místní rozvoj
PSZ.....	plán společných zařízení
PÚ.....	pozemkové úpravy
SGI.....	soubor geografických informací katastru nemovitostí
SPI.....	soubor popisných informací katastru nemovitostí
SPÚ.....	státní pozemkový úřad
ÚP.....	územní plán
ÚPD.....	územně plánovací dokumentace
ÚSES.....	územní systém ekologické stability
VN.....	vodní nádrž
ZVHS.....	bývalá Zemědělská vodohospodářská správa

Seznam tabulek a obrázků

Tab. 1.1: Ukončené KoPÚ ke 31. 12. 2013 pro celou ČR. (str. 21)

Tab. 1.2: Počet realizovaných společných opatření ke 31. 12. 2014 za celou ČR. (str. 22)

Obr. 1.1: Řízený systém otevřeného řetězce procesu pozemkových úprav. (str. 18)

Obr. 1.2: Stav před a po realizaci obnovy polní cesty v k. ú. Jílové u Držkova. (str. 23)

Obr. 1.3: Extrémní výkyvy počasí v podobě záplav a sucha. (str. 25)

Obr. 2.1: Lokalizace obce Hromnice. (str. 28)

Obr. 2.2: Vyznačení místních částí obce Hromnice. (str. 29)

Obr. 2.3: Protipovodňová opatření v územním plánu Hromnic. (str. 30)

Obr. 2.4: Polní hnojiště PH 1 a PH 2. (str. 30)

Obr. 2.5: Ortofoto Hromnic z 50. let a ze současnosti. (str. 31)

Obr. 2.6: Plán společných zařízení Hromnic na ortofoto podkladu. (str. 32)

Obr. 2.7: Detail z PSZ – malá vodní nádrž Býkov, suchý poldr. (str. 33)

Obr. 2.8: Vodní nádrž Býkov (str. 34)

Obr. 2.9: Lokalizace průlehu PO 1N a PO 2N. (str. 34)

Obr. 2.10: Průleh po dokončení. (str. 35)

- Obr. 2.11:** Lokalizace soustavy přehrážek PŘE 8N, 9N, 10N. (str. 36)
- Obr. 2.12:** Fotografie přehrážky PŘE 10N. (str. 36)
- Obr. 2.13:** Záchytný příkop PŘ 2N. (str. 37)
- Obr. 2.14:** Svodný příkop PŘ 4N. (str. 37)
- Obr. 2.15:** Vyústění svodného příkopu do záchytného průlehu. (str. 37)
- Obr. 2.16:** Mapa realizovaných společných zařízení. (str. 38)
- Obr. 2.17:** Lokalizace obce Hněvnice. (str. 40)
- Obr. 2.18:** Vyznačení problémů na ÚP Hněvnice. (str. 41)
- Obr. 2.19:** Navržené změny v ÚPD Hněvnice. (str. 41)
- Obr. 2.20:** Soustava šesti zasakovacích jam. (str. 44)
- Obr. 2.21:** Záchytný příkop na návodní straně polní cesty. (str. 44)
- Obr. 2.22:** Soustava šesti zasakovacích jam a příkop v nové ÚPD. (str. 45)
- Obr. 2.23:** Zatravnění navržené v nové ÚPD Hněvnice. (str. 46)
- Obr. 2.24:** Vyřešení problémů v Hněvnicích. (str. 47)
- Obr. 2.25:** Lokalizace obce Chlum. (str. 49)
- Obr. 2.26:** V jižní části obce byly navrženy úpravy dvou vodních nádrží. (str. 50)
- Obr. 2.27:** Zrekonstruovaná vodní nádrž VN 1. (str. 51)
- Obr. 2.28:** Zrekonstruovaná vodní nádrž VN 2. (str. 51)
- Obr. 2.29:** Soustava dvou vodních nádrží. (str. 52)
- Obr. 2.30:** Lokalizace rekonstruovaných polních cest HPC 1 a VPC 3. (str. 53)
- Obr. 2.31:** Zrekonstruovaná cesta VPC 3. (str. 53)
- Obr. 2.32:** Vyznačení navržených změn na ÚPD Chlum. (str. 54)
- Obr. 2.33:** Suchý poldr Skryje na Berounce. (str. 55)
- Obr. 2.34:** Zrealizovaná opatření v krajině, Chlum. (str. 57)
- Obr. 3.1:** ÚPD počítala se dvěma suchými poldry, PSZ už jen s jedním. (str. 61)
- Obr. 3.2:** Místo, kde má být zřízen suchý poldr. (str. 62)
- Obr. 3.3:** Urbanistická studie Chlumu z 90. let. (str. 63)
- Obr. 3.4:** Zatravnění v Chlumu. (str. 66)

Úvod

Každá obec by měla mít do roku 2020 svoji územně plánovací dokumentaci. Zároveň si mnoho míst krajiny v České republice díky svému současnému stavu žádá změny formou komplexních pozemkových úprav. KoPÚ byly provedeny již ve 2000 obcí. Tyto procesy mají společný cíl, a to určitým způsobem stanovit směr vývoje konkrétního území formou návrhu změn. Přesto mají oba procesy několik charakteristických odlišností. To, co mají a naopak nemají společného, bude zkoumáno na třech modelových územích obcí Hromnice, Hněvnice a Chlum v Plzeňském kraji. Budou popsány jednotlivé návrhy změn ÚPD i KoPÚ v modelových územích a z nich vyvozeny závěry. Také bude sledována transformace návrhů mezi dokumentacemi ÚP a KoPÚ.

Předmětem práce není statistika výsledků ÚPD a KoPÚ, ale sledování obou procesů ve své rozdílnosti a vzájemném prolínání. Nepůjde pouze o popisování teoretického průběhu a návaznosti procesů ÚP a KoPÚ. Výsledkem práce bude zjištění skutečného a neidealizovaného průběhu těchto dvou procesů a jejich výsledků, založené na prozkoumání modelových území a sběru dat. Tato práce by mohla být užitečná SPÚ jako součást bilanční etapy KoPÚ nebo jak podklad pro další publikace.

1. Rešerše literatury

1.1 Definice krajiny

Podle § 3 odst. 1 písm. m) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je krajina část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.

Při otázce na definici krajiny by každý dotázaný odpověděl trochu jinak. Každý jedinec vnímá krajinu rozdílně, tím spíš pokud by šlo o kulturní krajinu. Pro někoho je krajinou příroda, tedy prakticky nezastavěné území. Pro dalšího to bude příroda a venkovské osídlení. A pro jiného je krajina to, co uvidí, když se podívá kdekoliv na panorama, do kterého patří třeba i velkoměsto.

Záleží na úhlu pohledu. Pokud by se všichni měli řídit tím, co říká zákon o ochraně přírody a krajiny, měli by pravdu ti, co si při slově krajina vybaví jak přírodu, tak velkoměsto. Krajina by byla po celém zemském povrchu, ale s rozdílnou měrou lidského zásahu do svého původního rázu.

Z hlediska krajinného plánování je krajina dynamicky se vyvíjející prostředí ovlivňované ve stále větší míře člověkem. Definice krajiny je mnoho, záleží na úhlu pohledu nebo oboru, který definici vyslovuje.

„Krajina je složitý systém, který nelze pochopit analýzou jeho jednotlivých částí, ale pouze systémovým a celostním (holistickým) přístupem. Lze tedy zkoumat vazby, procesy a principy.“

(Sklenička, 2003)

„Krajina je část zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu a vzájemného působení svých jevů, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na přirozených geografických hranicích přechází v krajiny jiného charakteru.“

(Troll, 1950)

„Hodnocení krajiny je vždy mezioborová činnost zahrnující různé vědní disciplíny a jejich aplikace v plánování a managementu. Základním aplikačním rysem v současné společnosti je ale antropocentrická orientace.“

(Vink, 1980)

„Část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů.“

(Evropská úmluva o krajině, 2000)

Většina definic se shoduje, že není možné na krajinu pohlížet pouze z jednoho úhlu pohledu, ale je nutné záběr pohledu rozšířit i na související obory. To se však podle (Mazín, 2010) často nestává. Jednak je to dáno větší časovou náročností a současná doba je orientována na rychlý výsledek. A jednak je širší pohled závislý na znalostech projektanta, úředníka nebo jiné osoby, která má s krajinným plánováním co do činění nebo nutnou spoluprací s dalšími odborníky. Pohlížet na věc z jednoho úhlu je prostě jednodušší a rychlejší, ne však správné.

1.2 Územní plán

Od nezasvěcených lidí lze často slyšet, že územní plán jsou „takové ty omalovánky“. Jedná se však o důležitý dokument obce, zcela zásadní pro její rozvoj.

1.2.1 Obecně

Územní plánování podporuje udržitelný rozvoj území a veřejný zájem. Výsledkem je plán, který určuje, jakým způsobem se bude obec dále vyvíjet. Vždy dbá na jeho udržitelnost, aby se nemusel brzy nechat přepracovat a z jeho idey se dalo čerpat co nejdéle. Proto je potřeba odvést kvalitní a odbornou práci. Vytváření územního plánu obvykle trvá v řádu let, většinou 2-3 roky. Podle stavebního zákona jej musí mít každá obec. V případě absence územního plánu je brzděn jakýkoliv rozvoj obce a nelze vydávat stavební povolení.

Územní plán je závazný dokument obce. Skládá se z textové a výkresové části. Ve výkresové části jsou barevně rozlišeny funkční plochy podle způsobu využití a v textové části jsou právně ošetřeny možnosti, k čemu lze konkrétní pozemky využít. Uvádí mimo jiné například kde je a není možné stavět nebo za jakých podmínek. Podmínky ale upravuje i pro již existující stavby a určuje možné využití jednotlivých pozemků. S tím úzce souvisí i ochrana přírody v tzv. územním systému ekologické stability (ÚSES) a Evropsky významné lokality a ptačí oblasti (Natura 2000). (Veselá, 2014)

Územní plán se zabývá intravilánem i extravilánem. To se změnilo spolu s novým stavebním zákonem. Podle starého stavebního zákona se územní plán zabýval pouze intravilánem a nezastavenou část obce vůbec neřešil. Územní plány schválené po zahájení platnosti nového stavebního zákona se musejí zabývat celým územím obce. Nový stavební zákon je účinný od 1. 1. 2007. Tento zákon však není retrospektivní a nevztahuje se tedy na územní plány schválené před začátkem jeho účinnosti. § 188 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon však ukládá povinnost upravit územní plány schválené podle starého stavebního zákona nejdéle do 31. 12. 2020. Pokud obec nestihne do uvedeného data upravený územní plán vydat, ten původní pozbývá platnosti.

Během vytváření územního plánu se jedná s obyvateli obce, pro kterou se plán tvoří. Projektant pracuje také s mnoha dalšími podklady, zejména pak s těmi, které jsou specifikovány v legislativě například územně plánovací dokumentace.

Územní plán je výsledkem dohody mnoha stran o budoucím vývoji obce. Jak tvrdí (Valtr, 2014) je nutné najít vždy vyvážený poměr řádu a volnosti. Jinými slovy nesnažit se regulovat úplně vše a za každou cenu, ale také nenechat území zcela bez jakéhokoliv řádu. Územní plán se vytváří na delší dobu dopředu a čas může přinést různé změny v záměru využití prostoru nebo rozvoje obce. Takové změny by měly být do jisté míry při návrhu územního plánu předpokládány. Mělo by se však jednat o změny, které budou výhodné z hlediska trvalé udržitelnosti ideálně ve všech směrech. Nestací navyšovat počet obyvatel obce developerskými projekty, ze kterých obec krátkodobě profituje (lobby). Je nutné řešit veřejnou infrastrukturu, dlouhodobou ekonomickou strategii a ochranu životního prostředí v rozumném měřítku.

1.2.2 Záměr vs. realita

Důležité je si uvědomit, že územní plán je podle (MMR, 2015) pouze koncepce a nejedná se o realizační dokument. Tomu odpovídá už úroveň podrobnosti zpracování územního plánu. Pro realizaci změn je nutná podrobnější dokumentace.

Vytvořený územní plán slouží jako podklad při vydávání stavebních povolení, územních rozhodnutí aj. Má sloužit také jako podklad pro pozemkové úpravy. Územní plán sám o sobě nic v terénu nezmění. Může upravit způsob využití funkčních ploch, ale to je vše. Bez realizace formou pozemkové úpravy tak trochu ztrácí smysl cíle územního plánování, které definuje stavební zákon, tj. zejména vytvářet podmínky pro udržitelný rozvoj, koordinovat veřejné a soukromé zájmy, navrhovat a chránit využití nezastavěných ploch, chránit nezastavitelné území a významné hodnoty v území atd.

Prostor pro realizace pozemkových úprav je přesně tam, kde jsou v územním plánu navržené plochy změn. Pokud územní plán existuje dříve než projekt pozemkové úpravy, měl by onen projekt pozemkových úprav brát v úvahu územní plán jako podklad. Plán společných zařízení musí být dle § 9 odst. 15 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech v souladu s územně plánovací dokumentací nebo musí

být dohodnut s úřadem územního plánování. Pokud tedy územní plán plochy změn v požadovaném místě neobsahuje, je nutné sjednat změnu územního plánu.

Předchozí odstavec popisuje ideální stav. Ten ale ne vždy nastane, a z toho důvodu byla vydána metodika s názvem Koordinace územních plánů a pozemkových úprav (MMR, 2015), která by měla objasnit, kdy a jak přebírá informace (data) územní plán z pozemkové úpravy a opačně.

Územní plánování má mít kontinuální průběh. Stanoví se dlouhodobá stabilní koncepce, které se budou všichni nadále držet. Ke změnám územně plánovací dokumentace by mělo docházet minimálně a ze závažných důvodů. V ČR toto bývá problém, který je vyvolaný podle (Körner, 2011) zejména třemi faktory:

- Změna územně plánovací legislativy spojená s nutností aktualizovat územně plánovací dokumentaci, protože ta stávající pozbude platnosti.
- Změny názorů, postojů či zájmů po volbách nebo vliv lobbistů a developerů.
- Uvedení do souladu s nadřazenou územně plánovací dokumentací.

Ke změnám koncepce tedy dochází častěji, než by bylo vhodné. Pokud už má obec územní plán schválený, mohou se navržené změny začít realizovat a obec se může rozvíjet. Ve většině případů ale podle (Körner, 2011) nedojde ani zdaleka k využití většiny navrhovaných zastavitelných území a dalších ploch, a to z následujících důvodů:

- Většina pozemků na území obce je v soukromém vlastnictví. Obecních pozemků je málo. S tím souvisí nutnost se dohodnout s vlastníky zájmových pozemků na úpravách případně odkup.
- Spekulace. Navýšení prodejní ceny pozemku jeho zahrnutím do zastavitelné plochy. Pozemek je poté pouze prodáván.
- Zastavěné území by mělo být pokud možno spojitě. Už kvůli inženýrským sítím a komunikacím, které obec buduje. Při špatné etapizaci využití zastavitelného území mohou být finanční prostředky obce vynaloženy zbytečně.

Další věcí, která je podle (Körner, 2011) špatně, je, že nedochází k vyjmutí dlouhodobě nevyužitých ploch ze zastavitelného území. To se děje díky stávající legislativní úpravě. Pokud dojde ke snížení ceny („znehodnocení“) pozemků změnou územního plánu, má

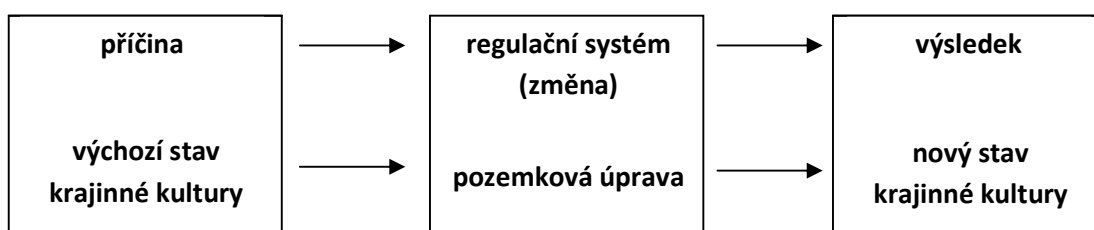
vlastník nárok na finanční kompenzaci, které se může domáhat od obce jakožto nerealizovaného zisku. Zajímavé však je, že pokud se bude konat opačný proces, tj. zhodnocení (zvýšení ceny) pozemku jeho zahrnutím do zastavitelného území, vlastník obci žádnou finanční kompenzaci poskytovat nemusí. Podle (Valtr, 2015) je běžné zhodnocení takového pozemku cca 300 – 500 % a v jiných zemích je za to umožněno vybírání daně. Územní plán se často nezabývá ekonomickými pohledy, přitom je na něm založen nemalý byznys – trh s nemovitostmi a s ním spojené lobby developerů, soukromých investorů, občanských sdružení a politiků.

1.3 Pozemkové úpravy

Často se stává, že myšlenka územního plánu na změnu využití prostoru je dobrá, ale zůstane jen u té myšlenky. Jedním z dobrých nástrojů realizace a správné praxe v rozvoji území a ochraně přírodních hodnot jsou právě pozemkové úpravy, které řeší nezastavěnou část obce („volnou krajinu“). Jedná se o soubor právních a technických opatření postupujících podle speciálního zákona č. 139/2002 Sb. (o pozemkových úpravách).

1.3.1 Obecně

Pozemkové úpravy slouží k obnově polních cest, přirozených liniových prvků a jiných krajinnotvorných elementů, optimalizaci uspořádání pozemků a vlastnických práv k nim na nezastavěném území obce. Zabezpečují mimo jiné i ochranu přírodních zdrojů. Dále mají za úkol navrhovat a vytvářet protierozní a vodohospodářská opatření, kam spadají i poslední dobou hojně diskutovaná protipovodňová opatření a celkově retence vody v krajině. Cestou pozemkových úprav dochází také k obnově katastru nemovitostí. Dynamiku změn v krajině prostřednictvím pozemkových úprav nejlépe znázorňuje schéma na obrázku 1.1.

Obr. 1.1: Řízený systém otevřeného řetězce procesu pozemkových úprav.
Zdroj: (Mazín, 2010)

Realizují se na základě návrhu a projektu. Celý proces vytváření projektu probíhá za účasti vlastníků dotčených pozemků. Při návrhu změny uspořádání pozemků se vytváří plán společných zařízení, který je potom hlavním podkladem pro uspořádání vlastnictví parcel. Pozemkové úpravy se mohou provádět komplexně (KoPÚ), tj. pro celé nezastavěné území obce. Případně se území obce ještě rozšiřuje o část sousedního katastrálního území tvořící například potok nebo zaústění příkopu, aby se vše vyřešilo systémově v rámci jedné KoPÚ. Nebo může být provedena jednoduchá pozemková úprava, která se zabývá jen

určitou částí území obce. Jednoduché pozemkové úpravy většinou řeší jeden konkrétní problém nebo rekonstrukci či upřesnění přidělů.

Projekt pozemkových úprav je financován pozemkovým úřadem. Obsahuje výkresovou i textovou část. Vychází ze zjištěného stavu jak krajiny a přírodních složek, tak vlastnictví pozemků. Prostorově a funkčně uspořádává pozemky v rámci veřejného zájmu, tj. jejich využití, přístupnost, ochranu vody, půdy a bioty, vyrovnání hranic. Řeší zároveň podmínky pro hospodaření vlastníků a nájemců zemědělské půdy.

Jako podklad pro tvorbu projektu pozemkových úprav se podle (Batista et al., 2014) využívá mimo jiné i katastr nemovitostí a to jak SGI (mapy), tak i SPI (informace o vlastnicích a parcelách). K vymezení obvodu pozemkové úpravy jsou potřeba informace o aktuálním stavu a místní příslušnosti území. Poté jsou čerpány informace o majetkoprávních vztazích, včetně věcných břemen a vlastnických podílů. Díky informacím o bývalém katastru nemovitostí je mimo jiné snadnější obnova historických cest. Po dokončení pozemkové úpravy naopak dochází k aktualizaci dat katastru nemovitostí formou obnovy katastrálního operátu.

Výsledky pozemkových úprav:

- Obnovení katastrálního operátu, vyřešení majetkoprávních vztahů včetně přístupu na pozemky.
- Plán společných zařízení – opatření vedoucí ke zpřístupnění pozemků, ochraně před erozí, ochraně životního prostředí a vodohospodářská opatření.
- Podklad pro územní plánování a další rozvojové programy.

Kromě těchto výsledků mají pozemkové úpravy obnovit vztah lidí k půdě, který většinou zanikl kolektivizací zemědělství v 60. letech minulého století, kdy všechno patřilo všem a zároveň nikomu (všelidové vlastnictví půdy).

1.3.2 Plán společných zařízení

Vliv hospodaření za minulého režimu se negativně odrazil na stavu české krajiny. Scelováním hospodářských pozemků byla narušena ekologická stabilita. Byly zlikvidovány meze, remízky a polní cesty a krajina byla zasažena erozí, což vedlo i ke snížení biodiverzity. Díky velkým celkům hospodářských pozemků jsou někteří soukromí zemědělci odříznuti od svých menších pozemků a nemohou využít svá vlastnická práva, tj. pozemek užívat a zároveň plnit vlastnické povinnosti. V současnosti není možné bez vyřešení vlastnických vztahů realizovat potřebná opatření na ochranu půdy a jiná ekologická opatření.

Kostru změn v rámci pozemkové úpravy tvoří plán společných zařízení (PSZ). Ten musí být dohodnut s úřadem územního plánování. Jedná se soubor opatření v krajině, které mají naplnit cíl a účel pozemkových úprav. Tato opatření jsou navržena v obvodu pozemkové úpravy a zabezpečují vytvoření podmínek pro racionální hospodaření a zabezpečují ochranu přírodních zdrojů. Řeší zpřístupnění pozemků, protierozní ochranu a další. Podle (Mazín, 2015a) je plán společných zařízení dokument, který řeší veřejný zájem v území a zároveň investiční záměry.

Soubor opatření v krajině (PSZ) zahrnuje následující kategorie společných zařízení:

- Opatření ke zpřístupnění pozemků
 - Řeší přístupnost pozemků a prostupnost krajiny formou cestní sítě.
 - Příklad: polní cesty, lesní cesty, mostky, brody, propustky a další.

- Protierozní opatření
 - Chrání půdní fond
 - Příklad: protierozní meze, průlehy, zasakovací pásy, záchytné příkopy, terasy, větrolamy, protierozní zatravnění, zalesnění a další.

- Vodohospodářské stavby
 - Ochrana před záplavami i suchem, zavlažovací nádrže, efektivní odvedení povrchových vod.
 - Příklad: poldry, retenční nádrže, rybníky, úpravy toků, odvodnění, ochranné hráze a další.

- Opatření k ochraně a tvorbě životního prostředí
 - Opatření pro zvýšení ekologické stability a udržení nebo obnovení biodiverzity.
 - Prvky ÚSES (územní systém ekologické stability) – biocentra, biokoridory a interakční prvky.
 - Př. doplnění zeleně, terénní úpravy a další. (Batista et al., 2014)

Kromě výše uvedeného se hledí i na to, aby opatření do krajiny zapadala a nenarušila tak krajinný ráz. Krajinný ráz je významnou hodnotou z hlediska dochovaného přírodního a kulturního prostředí a je chráněn (AOPK, 2016).

Nejčastěji realizovaným opatřením v krajině je obnova polních cest. Většinou se jedná o nejjednodušší a zároveň nejlevnější realizaci, proto je jejich podíl z celkového počtu realizací největší. V tabulce 1.1 jsou uvedena čísla za celou ČR. Počty hotových KoPÚ jsou rozděleny podle příslušnosti ke krajskému pozemkovému úřadu.

Krajský pozemkový úřad	Počet KoPÚ	výměra [ha]
Středočeský	260	109 938,50
Jihočeský	249	95 937,78
Karlovarský	65	18 864,67
Plzeňský	194	71 734,57
Liberecký	31	11 236,40
Ústecký	87	41 304,11
Královéhradecký	124	53 722,69
Pardubický	116	61 233,96
Jihomoravský	214	125 597,59
Zlínský	64	30 194,42
Vysočina	135	63 038,13
Olomoucký	107	51 986,21
Moravskoslezský	37	28 364,03

Tab. 1.1: Ukončené KoPÚ ke 31. 12. 2013 pro celou ČR.
Zdroj: Státní pozemkový úřad

Novější nebo detailnější informace bohužel nebylo možné získat, neboť Státní pozemkový úřad nevydává pravidelně žádné statistiky o počtu realizovaných opatření, ale vyjadřuje jejich rozsah pomocí výměr nebo délek polních cest. Pravidelné zprávy jsou vydávány pouze o rozpočtech, investicích, dotacích a podobně, což bohužel nemá žádnou vypovídající hodnotu z hlediska počtu nebo druhu provedených opatření a jejich efektu v daném místě krajiny.

V tabulce 1.2 jsou rozdělena realizovaná společná zařízení podle druhu. Data jsou pouze ke konci roku 2014 z důvodů uvedených v předchozím odstavci.

Realizovaná společná zařízení			
protierozní opatření [ha]	ekologická opatření [ha]	vodohospodářská opatření [ha]	cesty [m]
662	1 462	432	2 504 904

Tab. 1.2: Realizovaná společná zařízení v ČR ke 31. 12. 2014 za celou ČR.

Zdroj: Státní pozemkový úřad

Nejnáročnější je realizovat opatření v krajině v podobě novostavby malé vodní nádrže. Právě tyto stavby jsou podle (Mazín, 2015) pouze ojediněle součástí vodohospodářských záměrů, i když jsou podporovány státními dotacemi. V dnešní době díky klimatickému rozvratu nabývá retence vody v krajině rozměrů souvisejících s bezpečnostní politikou státu. Klimatický rozvrat se projevuje extrémním suchem, které velmi negativně ovlivňuje zásoby podzemních vod, nebo naopak bleskovými povodněmi na povodí malých toků, které způsobují nenávratné poškození půdy a vodních zdrojů

Podle (Mazín, 2015a) lze očekávat nezájem o realizaci ze strany správce povodí, kdy je jako opatření navrhována vodohospodářská stavba (průleh, nádrže, vsakovací jámy, poldr aj.). Tyto stavby mají po realizaci přejít do vlastnictví příslušného povodí nebo jiného správce toku. Zájem na realizaci od budoucího vlastníka je vždy důležitý. Plán společných zařízení podléhá posouzení sboru zástupců vlastníků a zastupitelstvu obce. Logicky jsou realizována společná zařízení, která mají větší podporu, což jsou polní cesty. Problémem je zde lidský faktor. Nemusí to být vždy vodohospodáři, kdo o společné zařízení nejeví zájem. Záleží na aktivitě realizačního týmu a někdy i ochotě vstoupit do riskantního kroku

– projektu ve volné krajině. Společné zařízení v některých případech nemusí mít na první pohled pozitivní dopad pro všechny zúčastněné, důležitější však je dlouhodobé hledisko a udržitelnost krajiny.

1.3.3 Rozdíly oproti územnímu plánu

Územní plán existuje (měl by existovat) vždy. Jedná se o trvale se vyvíjející a kontinuální proces (dokument) rozvoje území a obce. Zato pozemková úprava vstupuje revolučním způsobem do procesu územního plánování a výsledkem je realizace navrhovaných změn formou změn druhů pozemků a jejich způsobu využití, hranic pozemků a stavbami společných zařízení.

Obr. 1. 2: Stav před a po realizaci obnovy polní cesty v k. ú. Jílové u Držkova.

Zdroj: Státní pozemkový úřad

Příklad viditelného výsledku pozemkových úprav je společné zařízení - obnova polní cesty na obrázku 1.2. Cesta slouží pro zpřístupnění zemědělsky využívaných pozemků a zemědělského areálu. Výstavbou této cesty se zlepšila průchodnost krajiny a životní prostředí, protože se zabránilo přepravě po zemědělské půdě, čímž klesla prašnost. Územní plán může všechny tyto důsledky předvídat a obnovu cesty navrhnout formou plochy změn. K její realizaci je však potřeba vypracovat projekt pozemkové úpravy řešící majetkoprávní vypořádání a opatření potom realizovat.

1.4 Adaptační opatření v krajině na negativní dopady klimatických změn

O klimatických změnách se diskutuje již delší dobu. Dlouho se řešilo, zda se dějí či ne. Fakt, že klimatické změny probíhají, je vědecky podložen. Jejich dopady však nejsou vždy pozitivní a páchají v krajině velké škody. Je potřeba krajině do jisté míry pomoci, aby se se změnami uměla lépe vyrovnat.

1.4.1 Klimatické změny

Extrémní výkyvy počasí se odehrávaly i v minulosti. Podle (ČHMÚ, 2011a) měly ale mezi sebou vždy delší časový rozestup, kdy bylo počasí na místní poměry v normálu. Nebyl to tedy takový skok jako v současné době, kdy jedno léto jsou nadprůměrné srážky a povodně a rok na to extrémní sucho a vysoké teploty někdy přesahující i hranici 40°C.

Podle (ČHMÚ, 2011a) probíhá naprosto zřejmě změna klimatu, kdy se zvyšuje průměrná teplota a mění srážkový režim. Pro zmírnění následků takových změn pro krajinu je nutné zajistit pomocí pozemkových úprav vyšší ekologickou stabilitu. Potom se s tím může krajina sama lépe vypořádat. Na toto téma jsou pořádány mezinárodní konference a mluví o něm i široká veřejnost. Změna klimatu se dotkla již snad každého ať už v podobě vyschlé studně, zničené úrody nebo jen vlny vedra.

Stačí se podívat na krátké shrnutí výrazných extrémů (obr. 1.3) od konce minulého století:

- 1997 – povodně na Moravě a ve východních Čechách.
- 2002 – tisíciletá povodeň v jižních, středních a severních Čechách a na Moravě.
- 2012 – opět obrovská a ničivá povodeň.
- 2015 – extrémní sucho.

Obr. 1.3: Extrémní výkyvy počasí v podobě záplav a sucha.
Zdroj: Lidovky.cz

Výsledkem všech povodní byla poškozená koryta toků, která byla v dřívější době nevhodně upravena. Při likvidaci následků povodní se koryta často upravila do stejně nevhodných tvarů a míst jako před povodněmi. Podle (Mazín, 2014) se nijak nezměnilo ani chování zemědělců. Pěstují nevhodnou skladbu plodin (kukuřice, řepka...) a nevhodným způsobem půdu využívají (velké půdní bloky). Tím podporují erozi půdy a zároveň neumožní vodě, aby se vsákla do půdy, čímž by se zmírnily následky jak povodní, tak sucha.

1.4.2 Přístup vlády ČR

Naše území je nejvíce ohroženo přívalovými srážkami a suchem, které se v krajině projevují bleskovými povodněmi a náhlými erozními jevy. Podle předpovědi (ČHMÚ, 2011b) dojde zhruba za 20 let ke zhoršení dostupnosti a kvality vody a vzroste riziko povodní z déletrvajících srážek.

Tuto situaci nebere na lehkou váhu ani vláda ČR a zabývá se jí. Usnesení vlády č. 620 z 29. 7. 2015 ukládá realizovat opatření pro zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody. V první fázi má proběhnout analýza, poté příprava opatření. Tyto fáze mají být hotové do poloviny roku 2017. Druhou částí problematiky se zabývá Programové prohlášení vlády, které si vymezuje za úkol zvýšit protipovodňovou ochranu pomocí Programu prevence před povodněmi. Tento program se zabývá retencí vody v povodích.

1.4.3 Příčiny

Velkým problémem jsou velké půdní bloky zemědělské půdy, které vznikly scelováním. Zmizely tak meze a ochranná zeleň, které členily krajinu, a tím mírnily nebo zcela zabránily erozi půdy a zjišťovaly retenci vody. Zpomalovaly odtok vody z území a voda tak měla šanci vsáknout se do půdy. Zasakování vody dále brání podle (Mazín, 2014) moderní zemědělské technologie bezorebného zpracování půdy (podpovrchové zhutňování). Zemědělci situaci nepomáhají ani hnojením dusičnany a dusitany a ochranou plodin pesticidy, které mají negativní vliv na kvalitu vody.

Dalším problémem, který urychluje odtok vody z území, jsou narovnaná koryta řek. Řeky jsou z různých důvodů usměrňované. Koryto se narovnálo nebo bylo naopak posunuto, aby řeka uvolnila místo pro jiný účel. Tyto nepřirozené zásahy do toku vody se projevují negativně v době tání sněhu nebo vytrvalých či přívalových dešťů. V místě, kde je koryto zúžené, je voda nucena k rychlému odtoku. Následkem toho se z koryta rozlije. Pokud s tím není počítáno a nejsou vymezeny podél řeky zóny, kde se řeka může rozlít bez větších škod, vždy to značí riziko, že se voda dostane do zastavěných oblastí. V záplavových zónách by neměla být žádná zástavba.

Pozemkové úpravy nespasí každou přírodní pohromu, ale mohou ji někdy odvrátit a vždy zmírnit její průběh i následky. Pokud je krajina ekologicky stabilní, zvládne se lépe vyrovnat s přívalovým deštěm i suchem.

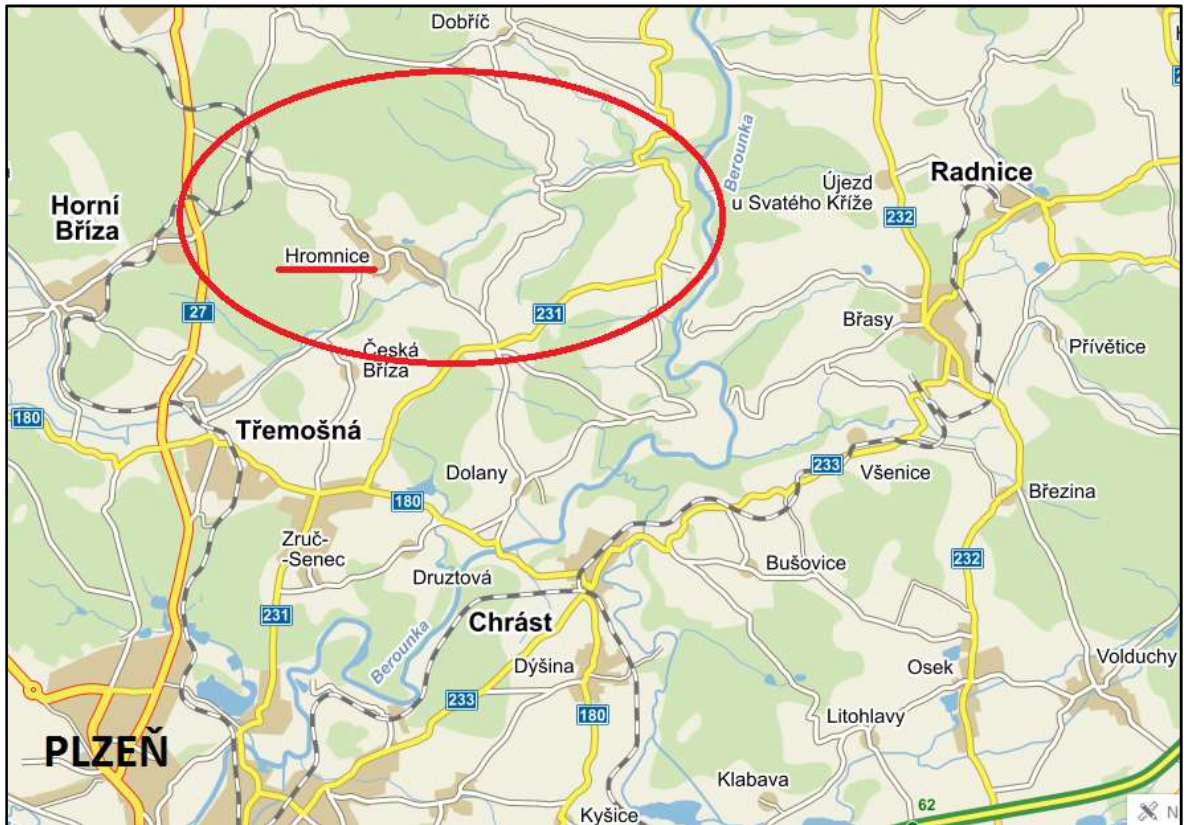
2. Modelová území a metoda srovnání procesů územního plánování a pozemkových úprav

V následující kapitole jsou analyzovány procesy ÚP a KoPÚ provedených ve třech obcích v okolí Plzně. Dvě leží v okrese Plzeň-sever a jedna v okrese Rokycany. Obce Hromnice a Hněvnice také mají společného zpracovatele pozemkových úprav, společnost Georeal. KoPÚ Chlumu zpracovávala Ing. Helena Krausová. Materiály pro tuto práci poskytl Krajský pozemkový úřad pro Plzeňský kraj, pobočka Plzeň. Tato modelová území byla zvolena po dohodě s vedoucím práce pro svou rozmanitost řešených situací a postupů v obou sledovaných procesech.

Hlavní metodou vyhodnocení shromážděných informací a údajů o těchto třech modelových územích bylo srovnání výsledných návrhů územně plánovací dokumentace a výsledných návrhů KoPÚ. Závěrem pak u KoPÚ byla vyhodnocena míra realizace navržených opatření – reálná změna v krajině. Tato reálná změna v podobě provedených polních cest, vodohospodářských opatření a opatření k ochraně životního prostředí je výsledkem obou procesů krajinného plánování v aktuálním čase vyhodnocování.

2.1 Obec Hromnice

Hromnice jsou malá obec na severním Plzeňsku vzdálená asi 13 km od Plzně, což je znázorněno na obrázku 2.1. Obec je v okolí známá díky přírodní památce Hromnické jezírko.

Obr. 2.1: Lokalizace obce Hromnice. Obec se nachází přibližně 13 km severně od Plzně mezi silnicí I/27 a řekou Berounkou.

Zdroj: Mapy.cz

Administrativní území obce je vyznačené na obrázku 2.2 a zahrnuje místní části Hromnice, Chotiná, Kostelec, Nynice, Planá a Žichlice. Celková výměra katastrálního území činí 36,22 km². Území obce se rozprostírá mezi silnicí první třídy I/27 a řekou Berounkou. Obcí protéká také řeka Třemošná, která se vlévá do Berounky. Do řeky Třemošné se zleva vlévá Býkovský potok.

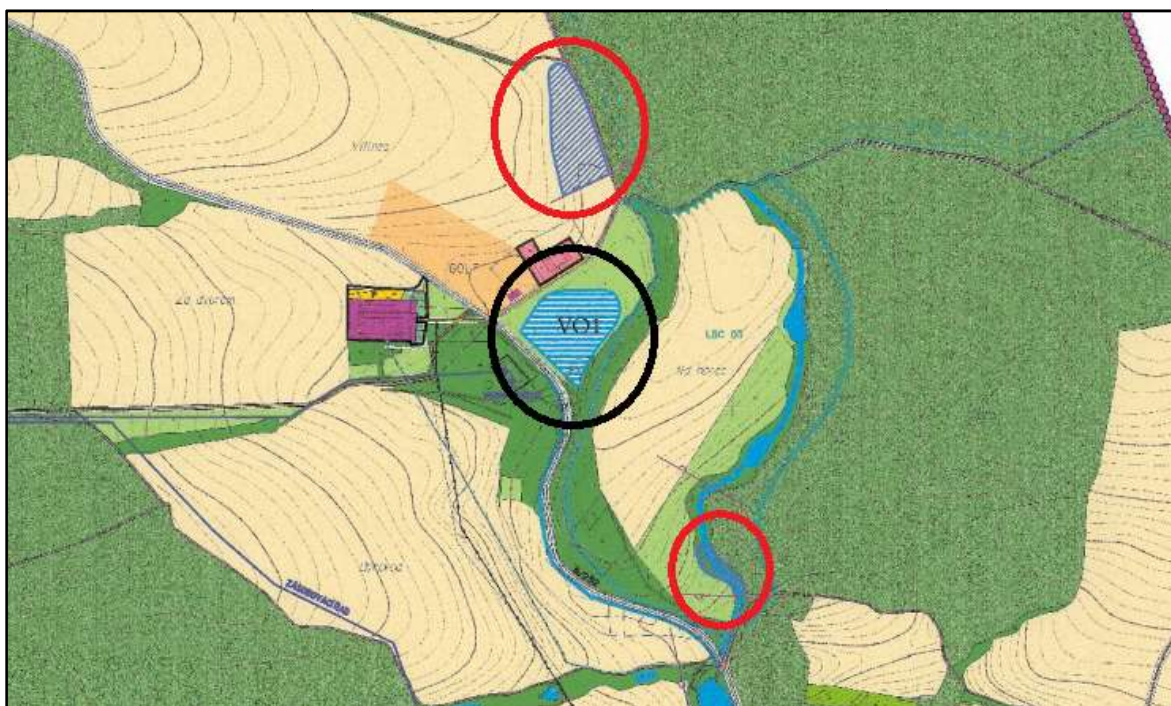
Obr. 2.2: V mapě jsou červeně vyznačené všechny místní části obce Hromnice. Tvoří ji celkem 6 katastrálních území: Chotiná, Hromnice, Kostelec u Nadryb, Nynice, Planá u Nynic, Žichlice u Hromnic.

Zdroj: Mapy.cz

2.1.1 Územní plán

Hromnice mají od 6. 10. 2008 účinný územní plán. V územním plánu bylo navrženo hned několik změn v extravilánu obce. V intravilánu byly navrženy změny také, pozemkové úpravy se však intravilánem nezabývají, proto nebude zmíněn ani nadále.

Vzhledem k tomu, že obcí protéká hned několik vodních toků, je nutné se zabývat protipovodňovými opatřeními. Byla navržena tři opatření – retenční nádrž a dva poldry viz obrázek 2.3. Vodní nádrž Býkov východně od statku Býkov měla již v době vytváření územního plánu rozpracovanou projektovou dokumentaci. Byla plánována jako průtočná retenční nádrž na Býkovském potoce. Projektovat se začalo krátce po povodních v roce 2002, kdy voda způsobila škody na obydlí, komunikacích i telekomunikačních sítích. Jako další protipovodňové opatření byl navržen jeden větší poldr severně nad nádrží Býkov na Býkovském potoce a druhý menší poldr severozápadně od vrchu Hůrka doplnil kaskádu nádrží na jednom z přítoků Býkovského potoka.

Obr. 2.3: Protipovodňová opatření v územním plánu. Fialovou je vyznačen objekt statku Býkov. Východně od něj je plánovaná vodní nádrž Býkov (světle modrá šrafa v černém kruhu). Na obrázku jsou dvě plochy s tmavě modrou šikmou šrafou (v červeném kruhu). Tyto dvě plochy jsou plánované pro poldry.

Zdroj: Územní plán obce Hromnice

Na toku řeky Třemošné za místní částí Hromnice je navržena společná čistička odpadních vod, která v obci chyběla. V obci v době tvorby územního plánu nebyla ani kanalizace v žádné z místních částí. V plánu byla pouze do budoucna pro místní části Hromnice a Žichlice.

Dále byly vymezeny dvě plochy změn pro polní hnojiště. Polní hnojiště nesmí být založena na svažitéch pozemcích nad 12°, v blízkosti vodních zdrojů a vodních toků a na propustném podloží. (AOPK, 2016) doporučuje „zamaskování“ polních hnojišť zelení, aby nebyl narušen krajinný ráz. Polní hnojiště PH 2 (obrázek 2.4) je z větší části schované v lese a jen z malé části je přístupné z otevřeného prostranství pole. Hůře kryté je navrhované polní hnojiště PH 1 viz obr. 2.4.

Obr. 2.4: Polní hnojiště PH 1 a 2.

Zdroj: Územní plán Hromnice

Důležitou součástí území je cestní síť. Ta byla v územním plánu povětšinou zachována. Navrhnutá byla cesta spojující zastavitelné území nad Hromnickým jezírkem s ostatním zastavitelným územím.

2.1.2 Komplexní pozemkové úpravy

V území dochází často k bleskovým záplavám v povodí říčky Třemošné. Je to způsobeno úzkou říční nivou a příkrými svahy, nad kterými jsou rozlehlé svažité plochy orné půdy. Přívalové deště jsou nebezpečné hlavně v jarním období, kdy ještě vegetace nezvládne vodu zadržet. Pozemkové úpravy byly vyvolány právě touto situací, kdy opakovaně dochází k velkým škodám.

Potřeba vznikla také díky scelování orných ploch. Po tomto procesu se sjednotil směr orby a zanikly meze. Oba tyto aspekty členění území a mají velký vliv na zasakování vody. Velmi dobře je změna stavu vidět na obrázku 2.5. Rozdíl je obrovský.

Obr. 2.5: Ortofoto Hromnic z 50. let a ze současnosti. Došlo ke scelování orných ploch. Místo velkého počtu malých orných ploch je nyní jedna velká, která má problémy s erozí.

Zdroj: Národní geoportál INSPIRE

Pozemkové úpravy byly prováděny pouze pro katastrální území Hromnice. V roce 2009 byla zpracována první etapa komplexních pozemkových úprav – rozbory, průzkumy a zhodnocení území. Součástí zprávy jsou i vyjádření zúčastněných úřadů, agentur, správců a organizací.

Druhou etapou byl plán společných zařízení, který byl schválen sborem zástupů vlastníků a zastupitelstvem obce v prosinci 2010. Byla navržena následující opatření:

- malá vodní nádrž pod poldrem s biocentrem,
- suchý poldr v horní části toku,
- průleh na erozně ohroženém svahu,
- tři přehrážky ve strži,
- záchytný příkop nad intravilánem,
- svodný cestní příkop s prahy,
- plošné zatravnění transportních a akumulčních zón.

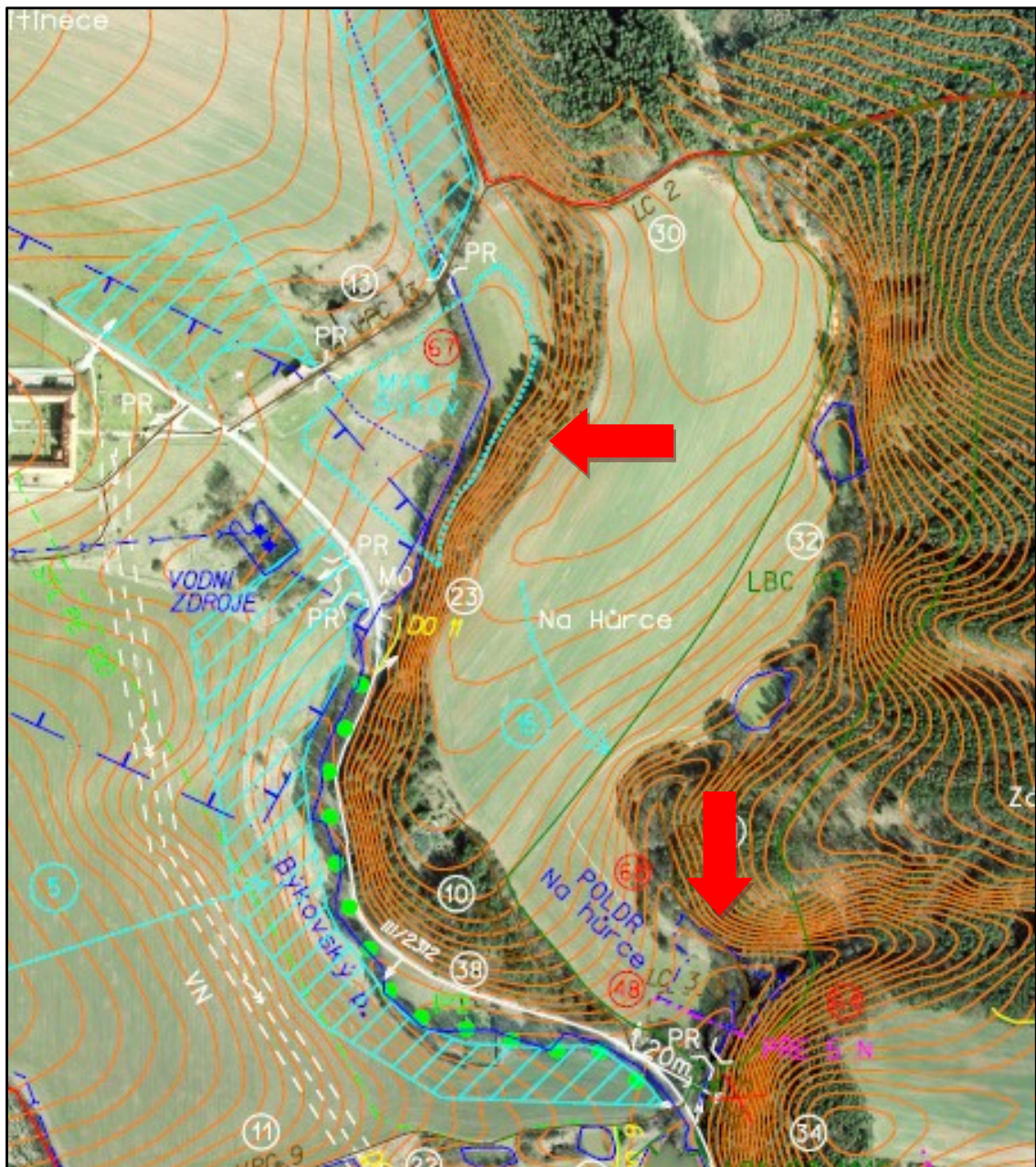
Na obrázku 2.6 jsou znázorněna opatření navržená v PSZ. Je řešen problémový velký celek orné plochy, který je ve svažitém terénu. A je řešeno i zmírnění následků přívalemých dešťů a retence vody v krajině. Obecně se většina opatření PSZ v Hromnicích týká vody.

Obrázek 2.6: Plán společných zařízení na ortofoto podkladu.

Zdroj: KoPÚ Hromnice

Při projektování pozemkových úprav se uvažuje jako podklad územní plán. Plán společných zařízení většinu navržených změn přijal tak, jak byly navrženy už v územním plánu a přidal k nim další. Z vodohospodářských opatření přejal vodní nádrž Býkov a jeden poldr (obrázek 2.7). Druhý poldr (větší) plán společných zařízení nezmiňuje.

Obr. 2.7: Výřez z plánu společných zařízení. Vodorovná červená šipka ukazuje na malou vodní nádrž Býkov. Svislá šipka ukazuje na místo, kde má vzniknout poldr. Zeleně jsou značeny lokální prvky ÚSES – biocentrum (LBC) a biokoridor (LBK). Lokální biokoridor není příliš dobře vidět, ale u lesní cesty LC2 se na něj napojuje lokální biocentrum, tam biokoridor začíná a pokračuje podél cesty směrem na východ.
Zdroj: KoPÚ Hromnice

a) Vodní nádrž Býkov (investor býv. Zemědělská a vodohospodářská správa) a suchý poldr

Nádrž Býkov měla v době tvorby PSZ již zpracovaný projekt a probíhala výstavba. Byla realizovaná jako první ze všech opatření. Zajišťuje zpomalení a zadržení přívalových srážek. Kromě toho je v pobřeží stojatých vod specifické prostředí. Proto je významná také pro lokální ÚSES. Vodní nádrž má funkci biocentra.

Podle dostupných informací od projekční firmy AQUATEST a.s. byla nádrž Býkov dostavěna v roce 2012 (viz obrázek 2.8).

Obr. 2.8: Vodní nádrž Býkov (pohled za západního kraje hráze) a aktuální ortofoto nádrže Býkov vedle statku Býkov.

Zdroj ortofotomapy: Mapy.cz

Pro poldr byl v té době tvorby PSZ vytvořen zatím jen projekt. Tento poldr je součástí soustavy nádrží nad intravilánem Hromnice (obr. 2.9). Kolem celé soustavy došlo k úpravě prvků ÚSES. Oproti ÚP se zmenšila plocha lokálního biocentra. Byla zúžena po pravé straně potoka. Přesto je stále dobře napojeno na lokální biokoridor, jak je vidět na obr. 2.7.

Obr. 2.9: Lokalizace vodní nádrže Býkov a průlehu PO 1N a PO 2N.

Zdroj: Mapy.cz

b) Záchytný průleh (investor SPÚ)

Je navržen ve svahu, kde odvádí extrémní srážky do strže (obrázek 2.9). Vede po vrstevnici zhruba v polovině svahu v orné půdě. V těchto místech se zasakuje povrchová voda do podzemních vrstev. Toto společné zařízení plní zároveň funkci interakčního prvku ÚSES.

Záchytný průleh (obr. 2.10) přerušuje souvislý svah. Bylo nutné zřídit propustek v místě křížení s polní cestou, aby obě části svahu zůstaly přístupné a zároveň měla volnou cestu i voda v průlehu.

Obr. 2.10: Průleh PO 1N po dokončení. Červeně je znázorněn příčný řez průlehu PO 1N a PO 2N.

c) Přehrážky ve strži (investor SPÚ)

Důležitým opatřením bylo zajištění proti rychlému odtoku vody ze strži a příkrých svahů nad intrvailánem přímo do obce. V plánu společných zařízení je to řešeno pomocí soustavy tří přehrážek (obrázek 2.11).

Obr. 2.11: Lokalizace přehrážek PŘE 8N, 9N a 10N.
Zdroj: Mapy.cz

Tyto přehrážky bylo nutné vytvořit, aby nedocházelo k erozi a zmírnila se rychlost odtoku vody z území. Podél travnaté polní cesty vede hluboký příkop, ve kterém jsou přehrážky umístěny (obrázek 2.12).

Obrázek 2.12: Přehrážky slouží ke zpomalení odtoku vody. Na foto PŘE 10N.

d) Příkopy (investor SPÚ)

Došlo k rozšíření cesty za účelem lepšího spojení s domy na konci cesty a vybudování záchytného cestního příkopu PŘ 2N, aby voda z polí netekla přes cestu obyvatelům přímo do zahrad. Příkop vede po vrstevnici a chrání zastavěnou část obce (obr. 2.13).

Obrázek 2.13: Záchytný příkop PŘ 2N.

Druhý svodný příkop PŘ 4N odvádí bezpečně vodu mimo ohrožené území (obr. 2.14). Navíc plní funkci interakčního prvku. Vede od lesa podél cesty. V místě křížení cesty se záchytným průlehem příkop končí a ústí do záchytného průlehu (obr. 2.15). U obou zmíněných příkopů bylo navrženo ohranné zatravnění v šíři 15 m.

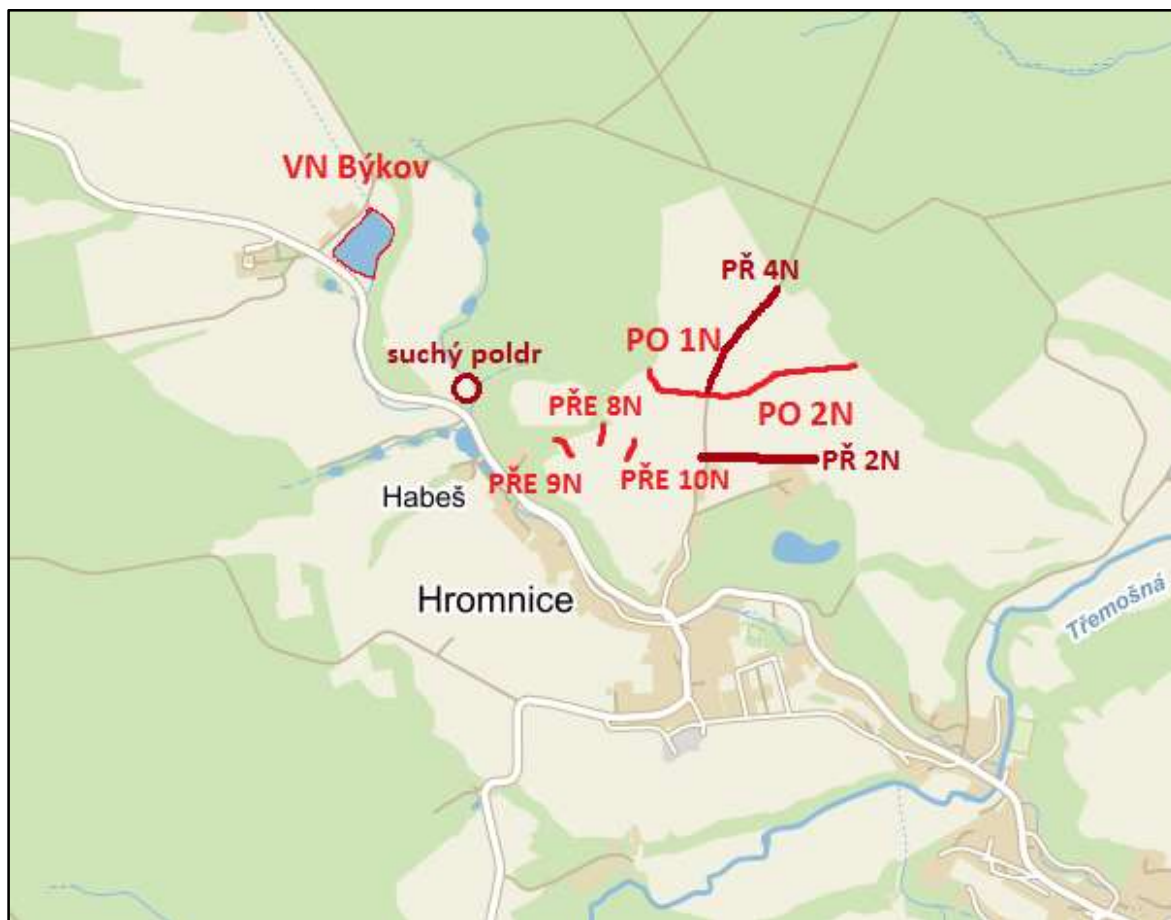
Obr. 2.14: Svodný příkop PŘ 4N.

Obrázek 2.15: Vyústění svodného příkopu do záchytného průlehu.

2.1.3 Závěry plynoucí z popsané ÚPD a KoPÚ v obci Hromnice

Hlavním řešeným problémem je hydrologická situace. Díky většímu množství vodních toků a svažitému terénu v území hrozilo povodňové nebezpečí. Toto nebezpečí se podařilo snížit pomocí realizovaných opatření v krajině (obr. 2.16).

Obrázek 2.16: Vyobrazení společných zařízení, pro které byl vytvořen prováděcí projekt v rámci KoPÚ - vodní nádrž Býkov, suchý poldr, přehrázky PŘE 8-10N, průlehy PO 1-2N a příkopy PŘ 2N a 4N. Kromě suchého poldru byla všechna společná zařízení zrealizována.

Zdroj: mapový podklad – Mapy.cz

Prvním důležitým bodem bylo vyřešení vody přitékající do obce malými vodními toky ze severu. Nejznatelnějším opatřením je malá vodní nádrž Býkov. Tato retenční nádrž zadržuje vodu, umožňuje zasakování vody do půdy a zpomaluje průtok obcí. K podobným účelům měl sloužit také suchý poldr, který zatím nebyl realizován.

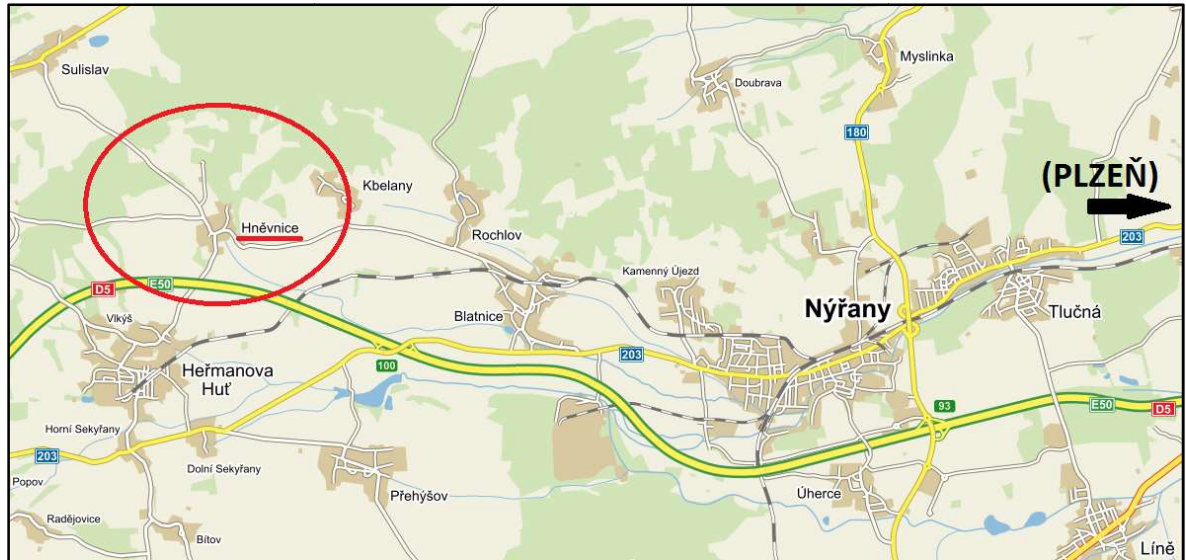
Na polích nad Hromnickým jezírkiem docházelo k rychlému odtoku vody z území. Tato voda se v polích nezasakovala a tekla do obydlené části obce. Pomocí příkopů, přehrázek a průleहů byl odtok vody regulován a bylo umožněno zasakování vody ve svažité lokalitě.

Zároveň byla podpořena infiltrace povrchové vody do zemědělské půdy a převeden tak povrchový odtok na podpovrchový. Tím také došlo k zvýšení akumulace podzemních vod. Průlehy rozdělily nevhodně velký půdní blok orné půdy a také vytvořily interakční prvky z hlediska ekologické stability území.

ÚPD zahrnovala vodní nádrž Býkov, suchý poldr z obrázku 2.16 a navíc ještě jeden větší poldr na potoce nad vodní nádrží Býkov. Návrh většího poldru již ale PSZ nepřevzal. ÚPD vůbec neřešila druhý problematický svah nad Hromnickým jezírkem, protože se oproti KoPÚ zabývá jen kritickými profily na tocích větších průtoků (řeky a větší potoky). Ve svahu nad Hromnickým jezírkem se žádný takový tok nenachází. KoPÚ řeší i drobné toky a tím bleskové povodně, které Hromnice trápily.

2.2 Obec Hněvnice

Malá obec na severním Plzeňsku jménem Hněvnice leží asi 20 km západně od Plzně a 7 km od Nýřan, jak je vidět na obrázku 2.17.

Obr. 2.17: Přibližně 20 km na západ od Plzně se nachází obec Hněvnice. Jižní kraj jejího katastrálního území protíná dálnice D5.

Zdroj: Mapy.cz

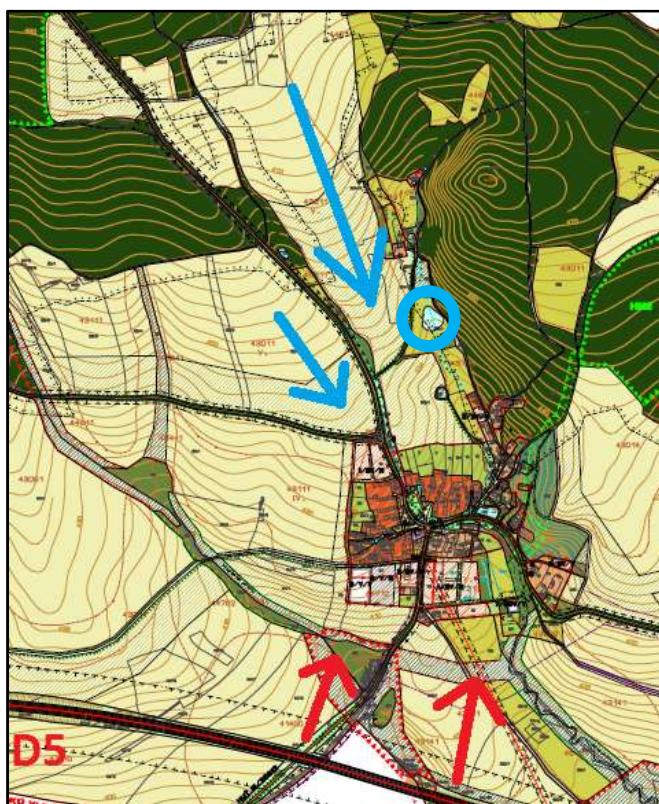
Obec je tvořena pouze jedním katastrálním územím o rozloze 7,1 km². Území obce protíná v jižním kraji dálnice D5, nejbližší nájezd je však vzdálen 7 km. Ostatní komunikace v obci jsou tvořeny nanejvýš silnicemi III. třídy.

Hněvnice protéká Hněvnický a Vlkýšský potok. Oba potoky zde pramení. Hněvnický potok se u Nýřan vlévá do Kbelanského potoka (levý přítok) a Vlkýšský potok tvoří východně od Heřmanovy Huti levý přítok říčky Hlubočky. Obec po roce 2002 trápily opakovaně bleskové povodně. Hlavní požadovanou změnou byla tedy protipovodňová opatření.

2.2.1 Územní plán

Územní plán Hněvnic je z roku 2004. V současnosti pracuje stejné architektonické studio na novém územním plánu, aby odpovídal aktuální legislativě. Velké změny se v novém územním plánu ale odehrávat nemají.

ÚP z roku 2004, který platil v době, kdy se začalo pracovat na pozemkových úpravách, se zabýval hned několika problémy. Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, Hněvnice mají problém s vodou. Přímo do obydlené části stéká voda z polí, které leží ve svahu nad obcí (obrázek 2.18). Tento problém byl řešen změnou využití ploch z polí na trvalé travní porosty (obrázek 2.19), které jsou schopny zadržet více vody i v kritických obdobích jako je jaro, kdy obvykle ještě pole nejsou ani oseta a mají tedy o poznání nižší schopnost zadržovat vodu.

Obr. 2.18: Ze svažitých polí nad obcí stéká do obydlené části obce voda (modré šipky). V modrém kruhu je navrhovaná vodní nádrž. Dalším problémem je hluk z dálnice (červené šipky).

Zdroj: Územní plán Hněvnic

Obr. 2.19: Navržené změny. Modře vyznačené jsou nové plochy trvalého travního porostu a červené jsou plochy ÚSES a ochranné zeleně.

Zdroj: ÚP Hněvnic

K regulaci a zpomalení odtoku vody ze svažitého území severně nad obcí je navržena vodní nádrž (obrázek 2.18). Nádrž je situována na malém potůčku, který po soutoku s dalším potůčkem tvoří Hněvnický potok. Je navržena jako poslední nádrž za kaskádou menších vodních nádrží blízko pramene potoka.

Další problém znázorněný na obrázku 2.18 je hluk z dálnice. Místo, kde se dálnice nachází, je sice položeno níže než obec, ale dálnice je postavena na násypu, tedy vyvýšena. Díky tomu se hluk dostane do obce. Řešením bylo navržení pásma ochranné zeleně s prvky ÚSES (obrázek 2.19).

V nadřazené územně plánovací dokumentaci se ÚSES měnil. Tyto změny se musely do územního plánu Hněvnic promítnout. Na jižním kraji území byla navržena tři nová biocentra ÚSES. Všechna tři jsou v lese. Důležité je také propojení jednotlivých biocenter mezi sebou, které je zajištěno sítí biokoridorů. Aby byla tato síť souvislá a funkční, bylo nutné navrhnout zřízení některých nových biokoridorů. Většinou se jednalo o propojení těch stávajících v místech, kde byly přerušeny.

2.2.2 Komplexní pozemkové úpravy

Obec Hněvnice leží v povodí Vlkýšského potoka. Po roce 2002 byla opakovaně zasažena bleskovými povodněmi a také ji trápí stékání vody ze svahu nad obcí do obydlené části. Oba problémy způsobují škody na nemovitostech, a proto se obec rozhodla zažádat o pozemkové úpravy.

V roce 2010 byla zpracována první etapa komplexních pozemkových úprav – rozbory, průzkumy a zhodnocení území. Součástí zprávy jsou i vyjádření zúčastněných úřadů, agentur, správců a organizací.

Druhou etapou byl plán společných zařízení, který byl schválen sborem zástupců vlastníků a zastupitelstvem obce v září 2011. Byla navržena následující opatření:

- soustava 6 zasakovacích jam,
- suchý poldr ve svahu nad obcí,
- záchytný příkop nad silnicí s propustkem,
- ochranné zatravnění,
- ochranná zeleň u dálnice,
- zatravněný zasakovací pás ve spádnicí.

Komplexní pozemkové úpravy by měly vycházet i z územního plánu obce. V tomto případě bylo v plánu společných zařízení přijato několik myšlenek územního plánu. Důležitá opatření byla však nově navržena právě až s plánem společných zařízení. Hněvnice řešily problém s vodou, proto i většina společných zařízení spadá do kategorie vodohospodářských opatření. Navržená opatření se věnují svažitému terénu nad obcí a pomáhají zajišťovat zpomalení odtoku vody z území a její zasakování. S tím souvisí zvýšení retence vody v krajině a snížení eroze. Kromě vody narušuje život v obci ještě hluk z blízké dálnice D5. Opatření proti hluku zmiňuje již územní plán, plán společných zařízení ho potom upřesňuje.

Zdaleka ne všechna navržená opatření z PSZ byla realizována. V Hněvnicích byla realizována pozemkových úřadem dvě následující opatření:

a) Soustava 6 zasakovacích jam se zatravněným průlehem (investor stavby SPÚ, investor projektové dokumentace obec)

V prodloužení spádnice západně od intravilánu obce byl vytvořen asi 50 m široký pás a na něm navržena soustava šesti tůňek (obrázek 2.20). Ve spádnici je revitalizovaný zatrubněný odpad ze soustavy plošných meliorací na půdním bloku orné půdy. Tůňky jsou spojené povrchový příkopem a mají přepad, za kterým se voda může vsakovat do půdy. Výsledkem tohoto opatření je zpomalení odtoku vody z území, zvýšení retence vody a snížení eroze.

Při projektování tůňek byl využit patentovaný vzor č. 302841 z roku 2008 „drenážní, retenční a napájecí soustava pro regulaci vodního režimu v krajině“.

Obr. 2.20: Soustava šesti zasakovacích jam má za úkol zpomalit odtok vody z území a zadržet dusičnanů, dusitanů a pesticidů z výše položeného pole.

b) Záchytný příkop (investor SPÚ)

Na návodní straně polní cesty západně od intravilánu obce byl navržen záchytný příkop (obrázek 2.21). Má za úkol zachycovat vodu ze svažitého pole a lesa. Příkop je vyspádovaný k propustku, který umožňuje vodě odtok pod cestou do soustavy zasakovacích jam popsaných v předchozím bodě.

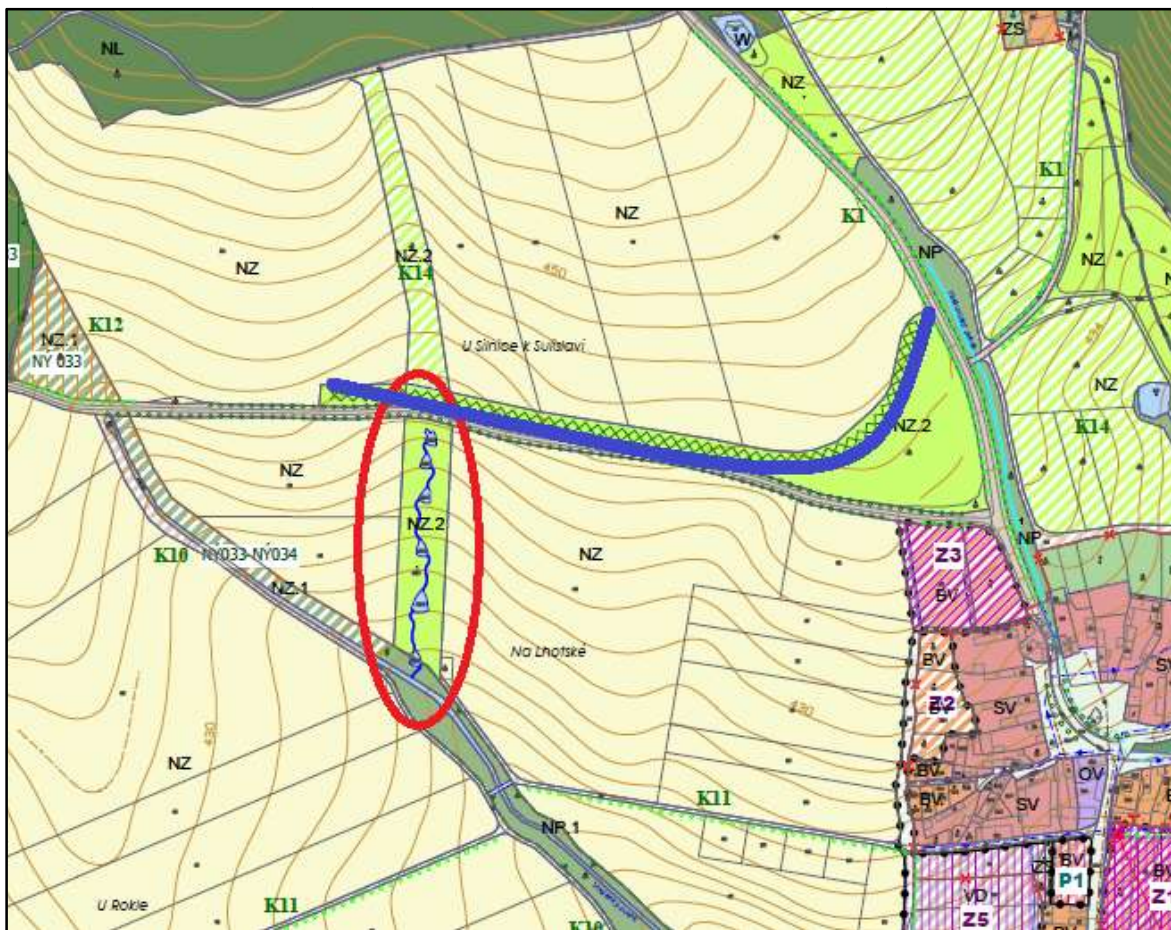
Obr. 2.21: Záchytný příkop na návodní straně polní cesty.

2.2.3 Nový územní plán

Vzhledem k tomu, že Hněvnice mají původní územní plán z roku 2004, je nutné vydat nový. Tuto povinnost ukládá § 188 odst. 1 stavebního zákona. Podle něj musí mít každá obec do 31. 12. 2020 nový nebo upravený územní plán. Všechny územní plány vydané podle starého stavebního zákona, tj. před 1. 1. 2007, pozbudou platnosti.

Nový územní plán Hněvnic je zatím ve zpracování. Architektonické studio Hysek poskytlo pro účely této práce současný stav nového územního plánu, který však není ještě oficiálně schválen, a může tedy dojít k dalším změnám.

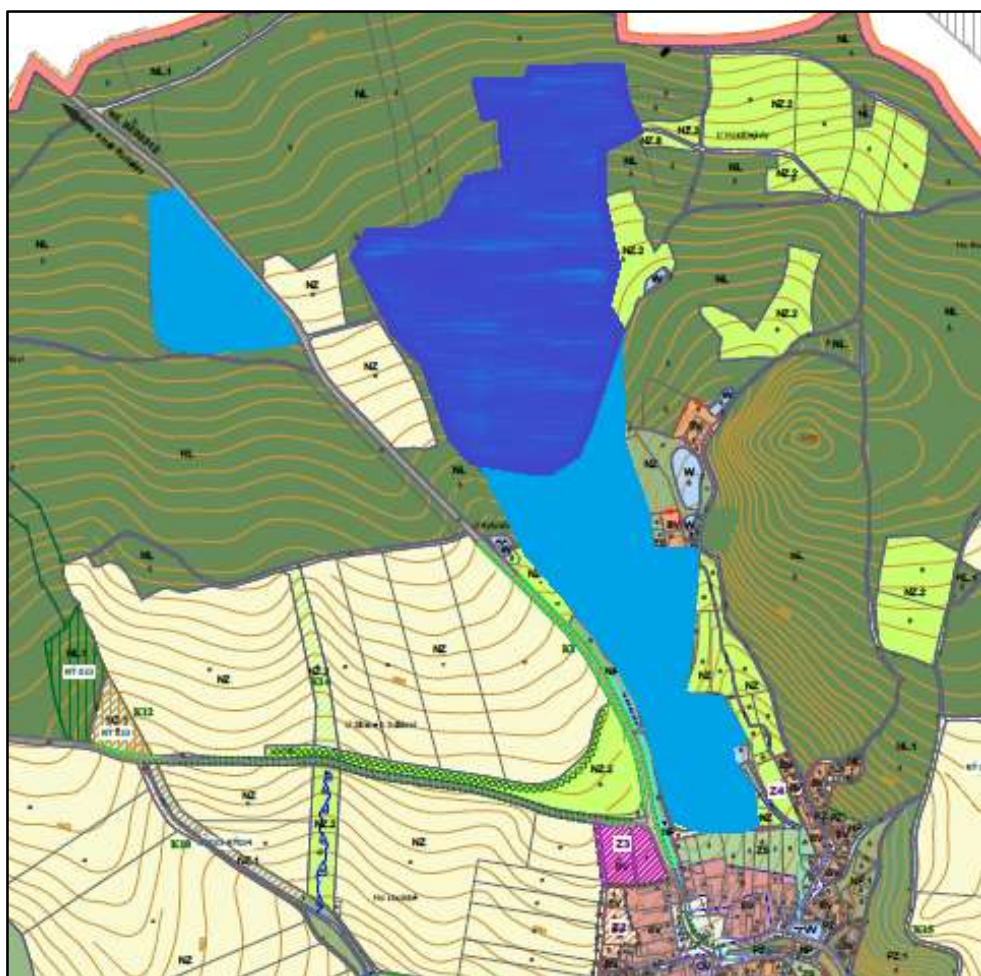
Do územního plánu bylo nutné přejmout provedená opatření z komplexních pozemkových úprav. V tomto případě se jedná o záchytný příkop a soustavu šesti zasakovacích jam (obrázek 2.22).

Obr. 2.22: Soustava šesti zasakovacích jam (červeně) a zasakovací příkop se zatravněným zasakovacím pásem ve svahu nad obcí (znázorněno modrou čarou).

Zdroj: rozpracovaný Územní plán obce Hněvnice

Rozpracovaný územní plán navrhuje opět zrušení současné zemědělské činnosti ve svahu nad obcí. Navíc původní plochu, která měla takto změnit využití, rozšiřuje (obrázek 2.23). Místo polí se má území změnit na trvalý travní porost. Ten může být využit maximálně jako pastvina. Tato opatření navržená ÚPD je možné realizovat v rámci změn druhů pozemků orgánem ochrany zemědělského půdního fondu, nebo v rámci zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon (nařízená změna druhu pozemku).

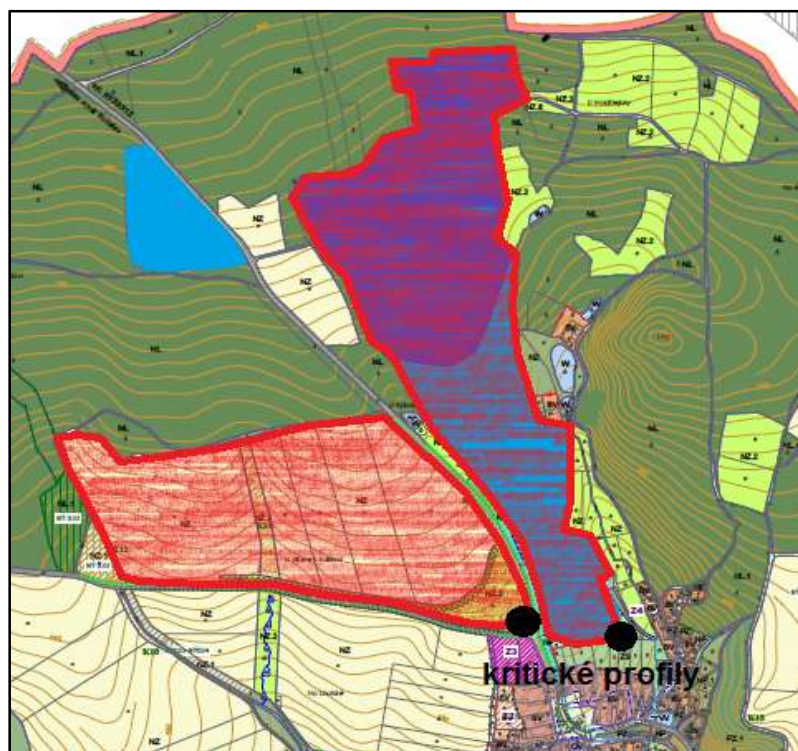

Obr. 2.23: Modré plochy značí změnu využití území. Nyní jsou na těchto plochách pole. V původním ÚP byla změna navržena pouze pro světle modré plochy. Rozpracovaný ÚP navrhuje změny ještě rozšiřuje o tmavě modrou plochu.

Zdroj: rozpracovaný Územní plán obce Hněvnice

2.2.4 Závěry plynoucí z popsané ÚPD a KoPÚ v obci Hněvnice

Obec leží ve svažitém terénu a ohrožuje ji voda ze svahu nad ní. V Hněvnicích bylo potřeba vyřešit svedení odtoku vody mimo zastavěné území. V ÚPD bylo navrženo rozsáhlé zatravnění polí, které sníží povrchový odtok a zajistí zasáknutí většího množství vody. ÚPD se ale zabývá oproti KoPÚ kritickými profily jen na řekách a větších potocích. Také neřeší erozi půdy, ale jen plošnou ochranu nejúrodnějších půd z hlediska jejich záboru. Cestní síť řeší jen schematicky a ojediněle. Proto je přístup k řešení situace rozdílný od KoPÚ.

Obr. 2.24: Červeně jsou vyznačené sběrné plochy pro kritické profily z hlediska povodňového nebezpečí. Ten západní vyřešily KoPÚ a ten druhý ÚPD. Záměr ÚPD však nebyl realizován.

Zdroj: ÚPD Hněvnice

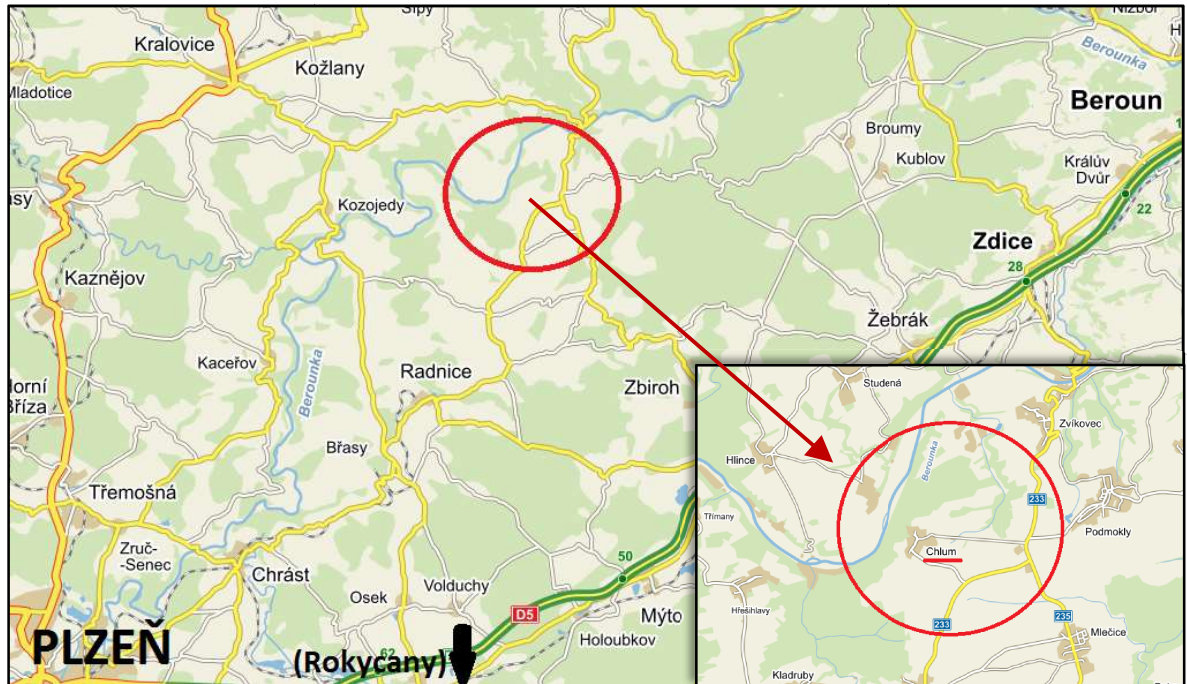
KoPÚ vyřešily jeden kritický profil (z obrázku 2.24) z hlediska povodňového nebezpečí v zastavěné části obce. Voda ze sběrné plochy, kterou tvoří velký blok orné půdy odvodněné systematickou drenáží, odtéká záchytným příkopem do soustavy šesti zasakovacích jam. Tato voda pochází z výše položených melioračních soustav. Šest zasakovacích jam je provedeno na ose dříve zatrubněného kanálu, který byl revitalizován. V soustavě tůňek se z vody odbourají cizorodé látky, které spláchne z orné půdy (dusitany, dusičnany,

pesticidy). Voda poté může vyčištěna od těchto jedovatých látek pokračovat do potoka, kde neškodí. Realizací těchto opatření se navíc snížila eroze půdy. V okolí tůňek byl pozemkovou úpravou vytvořen pozemek, který tvoří trvalý travní porost a skupiny vysázených stromů.

Druhá sběrná plocha se nachází v sousedství vodního toku Hněvnický potok. Vyřešení tohoto kritického profilu bylo ponecháno na procesu územního plánování. Z orné půdy se má stát trvalý travní porost. Zemědělci bohužel tento návrh na změnu využívání půdy nerespektují. Zatravnění není realizované.

2.3 Obec Chlum

Chlum je malá obec na Rokycansku s hezkou přírodou, která je chráněna jako národní přírodní rezervace Chlumská stráž. Od Plzně ji dělí vzdálenost přibližně 38 km. Poloha obce je znázorněna na obrázku 2.25.

Obrázek 2.25: Přibližně 38 km na severovýchod od Plzně se nachází obec Chlum (vyznačeno červeně). Její severozápadní kraj lemuje řeka Berounka.

Zdroj: Mapy.cz

Administrativní územní obce tvoří jedno katastrální území s názvem Chlum nad Beroučkou. Jeho rozloha je 8,54 km². Z jedné strany hranici katastrálního území lemuje řeka Berounka a na opačném kraji její území protínají silnice druhé třídy II/233 a II/235. Územím obce protékají říčky Seč a Radubice a několik menších nepojmenovaných potoků.

2.3.1 Komplexní pozemkové úpravy

Administrativní území obce tvoří jen jedno katastrální území. Komplexní pozemkové úpravy byly tedy prováděny pro celé území obce (kromě intravilánu). Po zpracování rozborů, průzkumů a analýzy území v první fázi pozemkových úprav. Byl v roce 2005 vydán plán společných zařízení jako druhá fáze. PSZ navrhuje následující opatření:

- dvě vodní nádrže pro zadržování vody,
- zatravnění erozně ohrožených ploch,
- rekonstrukce polních cest,
- nové lokální biocentrum a biokoridory.

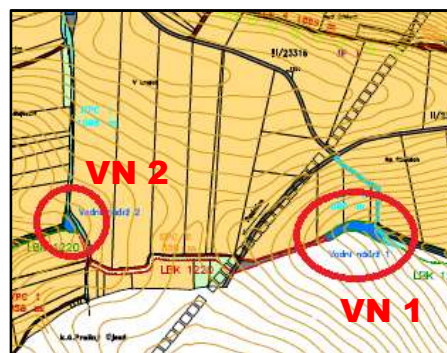
Jak už bylo zmíněno dříve, obydlená část obce není ohrožena záplavami vzhledem k morfologii krajiny. Naopak v jižní části území byl problém s nedostatkem vody. Je to způsobeno opět morfologií krajiny, protože toto území leží na kopci a voda odsud odtéká do nižších poloh. Pole v těchto místech je nutné zavlažovat.

V obci se nacházejí rovněž místa, která jsou erozně ohrožena. Jedná se zejména o svah u místní komunikace východně od obydlené části Chlumu. Na tento problém upozorňuje již územně plánovací dokumentace. V rámci KoPÚ je však řešen „jen“ doporučením formou agrotechnického a organizačního opatření.

Ke skutečné realizaci navržených opatření z PSZ nikdy nedojde ve 100%. Realizovaná opatření v obci Chlum jsou následující:

a) Malé vodní nádrže VN 1 a VN 2
(investor pozemkový úřad)

V okolí míst, kde je navržena rekonstrukce dvou malých vodních nádrží (obrázek 2.26), dochází k rychlému odtoku vody, která pak v území chybí. Toto území se nachází na rozvodnici třech povodí a tvoří jej zemědělská půda, která je odvodněna systematickou drenáží. Dochází tak k rychlému odtoku vody z krajiny. Proto došlo k obnovení malých vodních nádrží, které zde historicky existovaly a zadržovaly vodu v krajině.

Obr. 2.26: V jižní části obce byly navrženy dvě malé vodní nádrže (vyznačeno červeně).
Zdroj: KoPÚ Chlum

Nádrž VN 2 leží na nepojmenovaném toku, který tvoří levý přítok řeky Radubice. Nádrž VN 1 je o něco větší a leží na Mlečickém potoce. Obě vodní nádrže jsou zároveň součástí lokálního ÚSES. Investor SPÚ využil finanční prostředky ze státního rozpočtu – PÚ.

Obrázek 2.27: Zrekonstruovaná vodní nádrž VN1. Před rekonstrukcí měla nádrž protrženou hráz.

Vodní nádrž VN1 měla před KoPÚ protrženou hráz a neplnila svoji funkci. Voda by se nedržela v oblasti, jak je žádoucí, ale rychle by odtekla Mlečickým potokem a okolí horního toku by v době sucha bylo bez vody. Díky KoPÚ se hráz nádrže opravila (obr. 2.27).

Obrázek 2.28: Zrekonstruovaná vodní nádrž VN2. Před rekonstrukcí zde byl jen mokřad.

Před KoPÚ byl místo vodní nádrže VN2 jen mokřad. Nádrž neměla vodní hladinu. KoPÚ zařídily, rekonstrukci nádrže a novou úpravu okolí nádrže, kam bylo přidáno i odpočívadlo. Z míst, kde byly jen trosky nádrže, se stalo příjemné zátíší (obr. 2.28).

b) Soustava nádrží Čeněk 1 a Čeněk 2 (investor Ing. Černík)

V obci je však postavena nová soustava nádrží na pramenu jiného přítoku řeky Radubice. Jedná se o soustavu dvou retenčních nádrží, které mají zadržovat vodu, aby nedocházelo k rychlému odtoku vody ze svažité půdy (obrázek 2.29). Tyto nádrže jsou napájeny z melioračních soustav, které tvoří hlavní zdroj vody. Dříve byl v místě nádrží močál.

Pro soustavu nádrží Čeněk 1 a Čeněk 2 byl v rámci KoPÚ vytvořen pouze pozemek. Nádrže jsou o to cennější, že projekt a realizaci zařídil soukromý zemědělec pan Ing. Černík, který prostředky na realizaci získal z dotací z Operačního programu životního prostředí (EU). ÚPD byla vytvořena až po proběhnutí KoPÚ a již plochu pro soustavu nádrží zahrnuje. Dotace na nádrže však byly schválené až na konci roku 2014. Jejich realizace tedy probíhala v době, kdy KoPÚ i současná ÚPD byly dokončené.

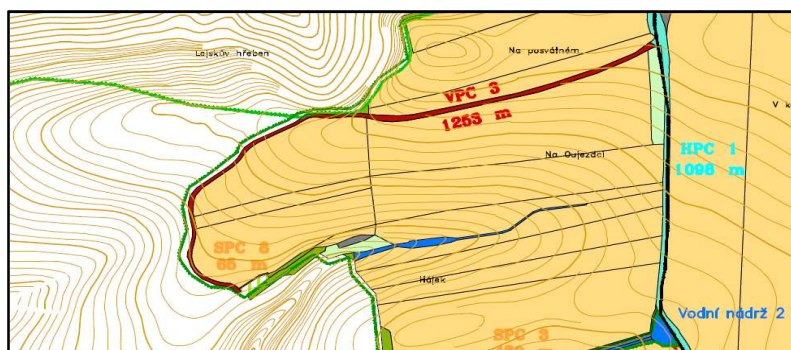

Obrázek 2.29: Soustava dvou vodních nádrží Čeněk 1 a Čeněk 2, slouží k zadržování vody ve svažitém území. Na pravé dolní fotografii je první průtočná nádrž, do které vtéká jeden z přítoků řeky Radubice. Po naplnění první nádrže voda nateče do druhé (fotografie vlevo dole), která je zatím prázdná, a poté voda teče dál svým korytem.

Zdroj: mapový podklad – Mapy.cz

c) Polní cesty (investor SPÚ)

V plánu společných zařízení byla pro všechny hlavní polní cesty navržena pouze rekonstrukce. Rekonstrukce cesty je ale ve stejném rozsahu jako novostavba nebo modernizace. Byla rekonstruována hlavní polní cesta HPC 1, která vede kolem nádrže VN 2 (obr. 2.28). U vedlejších polních cest byla ve většině případů navrhována také rekonstrukce. Došlo k rekonstrukci vedlejší polní cesty VPC 3 (obrázek 2.30). Cesta má nově zpevněný asfaltový povrch, dříve byla jen vyježděná v poli. Součástí cesty VPC 3 je také mez s doprovodnou zelení, která tvoří interakční prvek (obrázek 2.31). Cesta nemá příkopy, protože zrychlený odtok vody je nežádoucí.

Obr. 2.30: Jihozápadně od intravilánu je zrekonstruovaná hlavní polní cesta HPC 1 a vedlejší polní cesta VPC 3.
Zdroj: KoPÚ Chlum

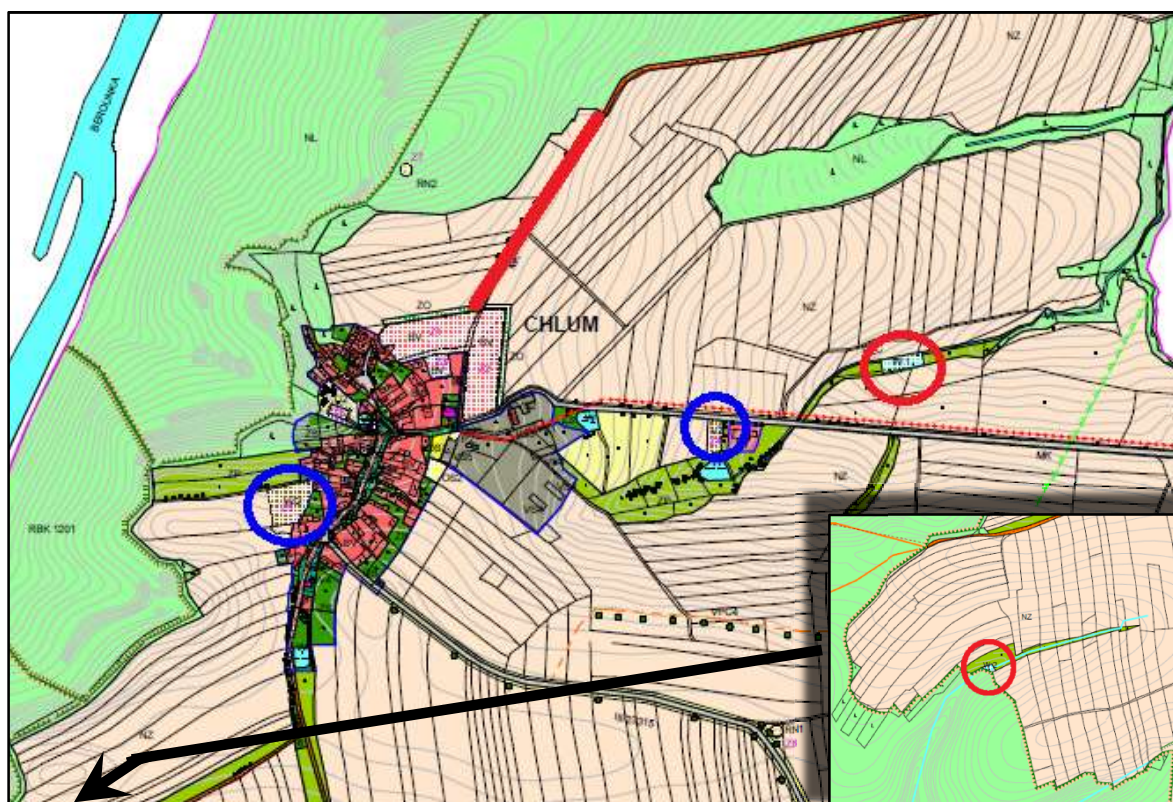

Obr. 2.31: Zrekonstruovaná cesta VPC 3. U Cesty se je zřízeno místo k sezení a vysázena alej, kterou vysadili občané Chlumu a pojmenovali ji Alej návratu 2015.

2.3.1 Územní plán

Územní plán má obec Chlum z roku 2012 zpracovaný Ing. Arch. Petrou Novotnou. Převážná většina změn navržených tímto územním plánem se týká intravilánu obce. V extravilánu je navržen o poznání menší počet změn.

Byla navržena malá vodní nádrž na Sečském potoce, který na severní hranici obce ústí do řeky Berounky. Nádrž má být situována východně od obydlené části (obrázek 2.32). Kromě toho je na obr. 2.32 znázorněna ještě jedna nádrž, která má být jihozápadně od intravilánu. ÚPD ve spolupráci s KoPÚ vytvořily pozemek pro pozdější realizaci soustavy dvou vodních nádrží.

Obr. 2.32: V červeném kolečku je navrhovaná malá vodní nádrž na Sečském potoce. Červená čára vyznačuje návrh propojení místních komunikací. V modrém kolečku se nachází plocha navržená pro zemědělskou výrobu. Výřez v pravém dolním rohu se nachází jihozápadně od osídlené části. Je zde vyznačena druhá navržená malá vodní nádrž.
Zdroj: Územní plán obce Chlum

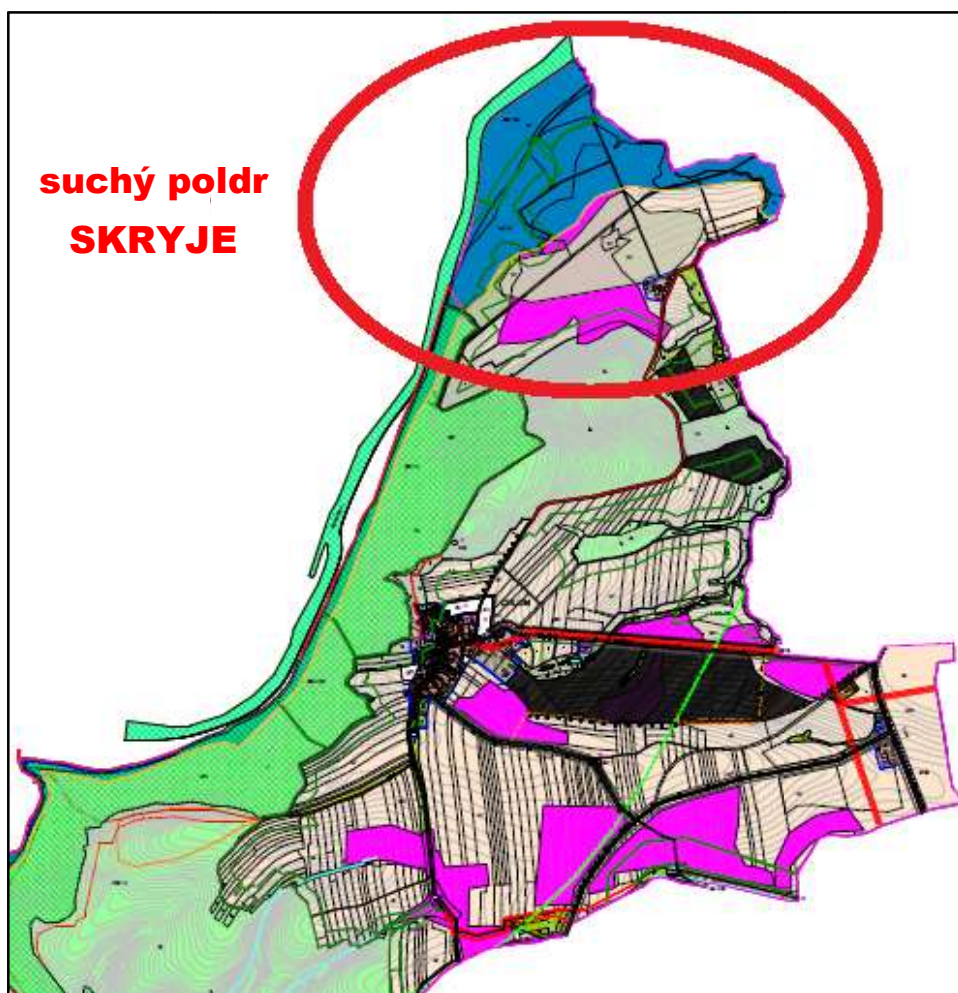
Další navrženou změnou je propojení místních komunikací (obrázek 2.32). Při zkoumání ortofot z roku 2003 byla zjištěna vyježděná cesta v místě navrhovaného propojení. Textová

část územního plánu nijak neupřesňuje předchozí stav. Může se tedy jednat pouze o změnu formální, kdy v předchozím územním plánu nebyla cesta zakreslena.

Při návrhu územního plánu Chlumu se myslelo i na zemědělce a byly vytvořeny dvě plochy pro zemědělskou výrobu. Obě jsou vidět na obrázku 2.32.

Suchý poldr Skryje na Berounce

Na rozdíl od předchozích dvou obcí není nutné v Chlumu řešit problémy spojené s vodou co do ohrožení obydlené části obce. Intravilán je položen poměrně vysoko ve srovnání s nejbližšími vodními toky. Od největší řeky Berounky jej dělí příkrá stráž s převýšením více než 100 metrů a i menší toky poblíž jsou položeny také níže než osídlená část obce.

Obr. 2.33: Ve výřezu koordinačního výkresu územního plánu obce Chlum je vyznačena modrá plocha, kde je podle Zásad územního rozvoje plánován suchý poldr Skryje na Berounce.

Zdroj: Územní plán obce Chlum

Nad Chlumem a dalším přilehlými obcemi však visí otázka suchého poldru Skryje na Berounce. Tento poldr má chránit dolní tok řeky Berounky. Berounka je velký a zatím neregulovaný tok, který při povodních významně ohrožuje obce před Prahou a potažmo i Prahu. Plány na vybudování nádrže na Berounce sahají až na počátek minulého století. Zatím jsou však stále ve fázi průzkumů a diskuzí.

Stále je diskutováno více možností. Jednou z nich je právě suchý poldr Skryje na Berounce (obrázek 2.33). Územní plán musí počítat s touto možností, protože ji uvažují i Zásady územního rozvoje Plzeňského kraje.

V místě, kde je poldr plánovaný, ale leží Národní přírodní rezervace Chlumská stráž, chráněné také v rámci NATURA 2000 evropsky významná lokalita velká. Do katastrálního území přesahuje i Přírodní park Horní Berounka a CHKO Křivoklátsko. A samotná řeka Berounka je pak také vedena jako území NATURA 2000 evropsky významná lokalita malá.

2.3.3 Závěry plynoucí z popsané ÚPD a KoPÚ v obci Chlum

Obec Chlum neměla ÚPD v době provádění KoPÚ. ÚPD byla vytvořena až dodatečně, proto zde došlo k opačnému procesu oproti předchozím dvěma obcím. KoPÚ zde zároveň řešila opačnou hydrologickou situaci, kdy z území voda zrychleně odtékala a potom chyběla. Chyběla místním ve studnách (případně se to projevovalo na její kvalitě) a chyběla zemědělcům na polích.

Díky KoPÚ se podařilo zrekonstruovat dvě malé vodní nádrže a nově vybudovat soustavu dalších dvou nádrží (obr. 2.34). Celkem se tedy KoPÚ přičinily o čtyři nově funkční malé vodní nádrže. Kromě toho byly vyřešeny přístupy k pozemkům rekonstrukcí hlavní a vedlejší polní cesty HPC 1 a VPC 3. Také došlo ke zvelebení okolí památníku u hlavní příjezdové silnice do obce. Nerealizovalo se pouze zatravnění kolem hlavní silnice vedoucí do obce. Zatravnění by zabránilo vodní erozi, ale bohužel zemědělci jsou motivováni dotacemi pro jiné plodiny, proto ke vzniku protierozního opatření nedošlo.

Obr. 2.34: Zrealizovaná opatření v krajině. Rekonstrukce nádrží VN 1 a VN 2, polních cest HPC 1 a VPC 3. Pro VN Čeněk 1 a 2 byl KoPÚ vytvořen pozemek, realizaci provedl vlastník pozemku za pomoci dotací.

Zdroj: mapový podklad – Mapy.cz

Z popsané situace je patrné, že pokud je vůle, najde se i cesta. Pozemkové úpravy si vyžádali sami místní vlastníci pozemků a obec, podle toho vypadal i jejich přístup. Podél zrekonstruované polní cesty VPC 3 sami místní obyvatelé vysadili alej, kterou pojmenovali Alej návratu 2015 jako odkaz pro budoucí generace. Dále pan Ing. Černík využil KoPÚ jen

jako prostředek pro uspořádání pozemků a následně soustavu dvou nádrží vybudoval sám pomocí dotací. Takový přístup se často nevidí, což je škoda.

Všechny čtyři nově fungující nádrže jsou velice cenné i z toho důvodu, že jejich hlavním zdrojem vody jsou meliorační soustavy. V takovém terénu je navíc nesmírně důležité zachytit vodu co nejdříve od pramene. Čím dříve a výše na rozvodnici se voda zadrží, tím lépe pro krajinu. Voda místo nadzemní cestou odtéká pod zemí. Podzemní odtok je mnohem výhodnější, protože se napájí půda, která pak mnohem lépe zvládne období sucha.

V Chlumu je zcela jistě možné hovořit o dobrém vztahu lidí k půdě a krajině. ÚPD všechna opatření v krajině provedená v rámci KoPÚ přejala a doplnila je novými návrhy pro další možný rozvoj území. V době tvorby ÚPD nebyla hotová rekonstrukce nádrže VN 2, protože místo, kde se nádrž nachází, je v ÚPD vyznačeno jako močál. Otázkou je, zda v době tvorby ÚPD již bylo jisté, že rekonstrukce nádrže VN 2 proběhne. Pokud ano, mohlo to být v ÚPD zohledněno, jako tomu bylo u soustavy nádrží Čeněk 1 a Čeněk 2. Dotace na realizaci byly schváleny až na konci roku 2014, tedy v době, kdy ÚPD i KoPÚ byly hotové. Přesto je v ÚPD vymezena plocha pro vodní nádrž.

3. Výsledky a diskuse

Shrnutí procesů ÚPD a KoPÚ je prezentováno na příkladech tří modelových území z předchozí kapitoly. Je porovnána shoda návrhů ÚPD a KoPÚ a celkové vyřešení problémů v krajině. Rozdíl mezi navrhovanou ideální a reálnou situací po ukončení procesu KoPÚ existuje a není malý. Obecně platí, že ze studií, záměrů a ideových plánů se vždy realizuje jen určitá část. Realizace navrhovaných změn totiž závisí na řadě okolností, faktorů a podmínek, a to od sociálních až po finanční.

Kombinace územního plánu a pozemkových úprav je výhodná pro obec, vlastníky půdy, místní obyvatele, ale i pro zlepšení životního prostředí. Návratnost těchto investic je obtížně vyčíslitelná, ale jak obce, tak občané a podnikatel v území získají přínosy. Zároveň se obnovuje vztah lidí k místu, kde žijí a vlastní půdu.

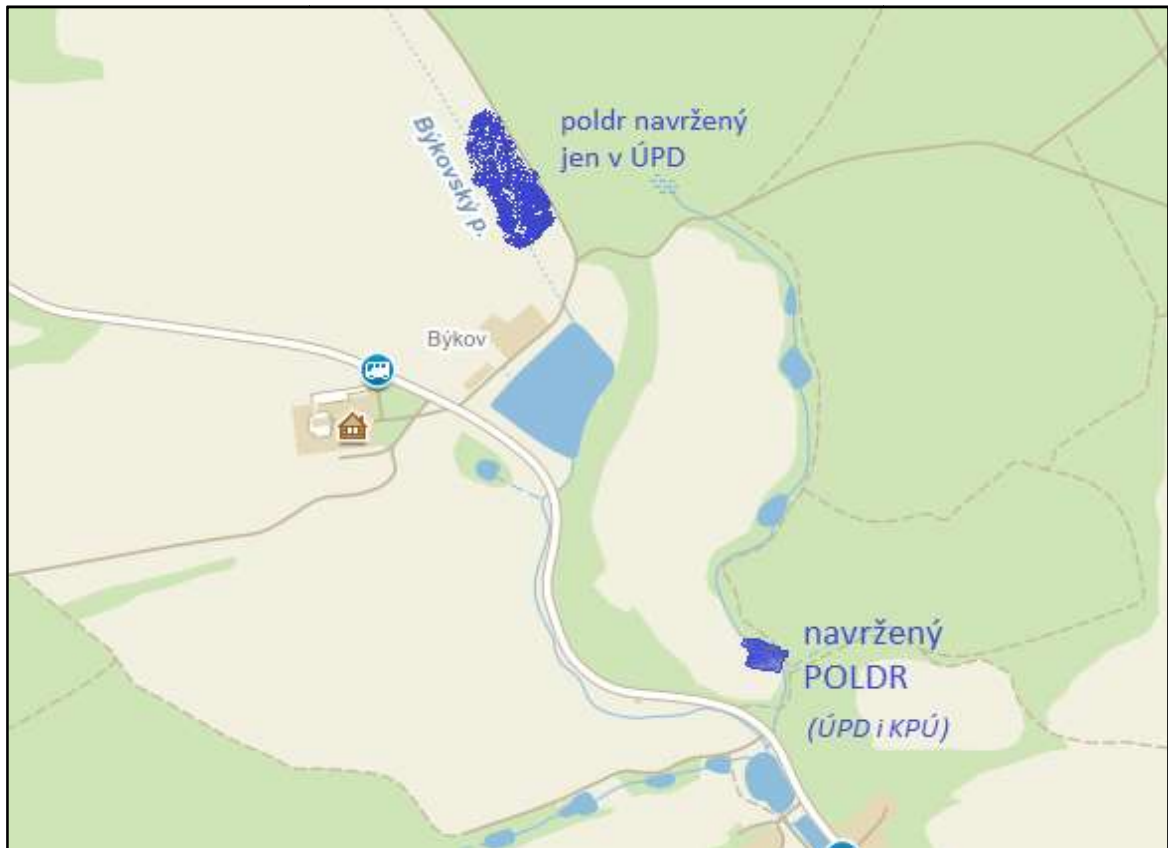
3.1 Transformace návrhů z územního plánu obcí do plánu společného zařízení

Pokud dojde k návrhu změny v procesu územního plánování, tento návrh se potom objeví i v plánu společných zařízení v procesu pozemkových úprav a navíc dojde k realizaci takového opatření, lze mluvit o ideálním stavu. Tomu však musí předcházet hlavně tři věci. Jednou z nich jsou střízlivě navržené změny v ÚPD i PSZ. Druhou podstatnou věcí je vůle. Vůle provést reálnou změnu a něco pro to udělat. A třetí věcí jsou finanční prostředky, bez kterých to nejde.

3.1.1 Příklad transformace návrhu z ÚPD do KoPÚ

Suchý poldr v Hromnicích je příkladem takového opatření, které bylo navrženo již v procesu územního plánování, překonalo odsouhlasení sborem zástupců vlastníků v procesu komplexních pozemkových úprav a bylo vybráno pro vypracování projektové dokumentace. Bohužel i přes to všechno zatím nedošlo k realizaci opatření.

Ve fázi zpracování ÚPD pro obec Hromnice byly původně navrhovány poldry dva. Jeden z nich severně nad Býkovskou nádrží a druhý na nepojmenovaném toku nad místní komunikací (obrázek 3.1).

Obr. 3.1: ÚPD počítala se dvěma suchými poldry, PSZ už jen s jedním.

Zdroj: mapový podklad – Mapy.cz

Menší poldr byl z územně plánovací dokumentace převzat do plánu společných zařízení v rámci KoPÚ. V místě zamýšleného poldru se nachází močál (obrázek 3.2). Jeho poloha byla zvolena dobře vzhledem k místním poměrům. Místo je položeno níže než sousedící louka i cesta. Nebylo by tedy nutné provádět rozsáhlé terénní úpravy. Jak bylo ostatně naplánováno i v PSZ, postavila by se přehrážka, aby voda netekla do silnice a mohla se vsáknout do půdy v místě určení.

Obr. 3.2: Místo, kde má být zřízen suchý poldr. Projektová dokumentace je hotová, schází jen realizace.

Vodohospodářské opatření dostalo zelenou a byla na něj vypracována projektová dokumentace. Zatím bohužel nedošlo k realizaci. I přesto slouží tento poldr jako pěkná ukázka toho, jak by měla tvorba krajinného plánu vypadat. Jedná se o jeden z mála případů.

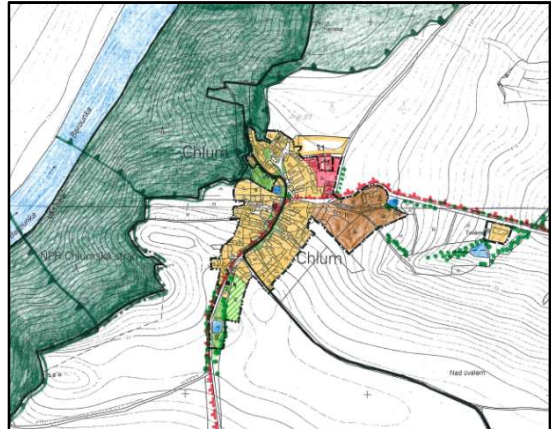
3.1.2 Transformace návrhu se mezi ÚPD a KoPÚ většinou nekoná

Návaznost procesů z kapitoly 3.1.1, jak by to mělo v ideálním případě být, není často k vidění. Ve většině případů k transformaci návrhu nedochází. Důvodem je rozsah obou procesů. Hojně kritizovaným problémem je fakt, že územně plánovací dokumentace řeší prakticky jen intravilán a komplexní pozemkové úpravy jen extravilán. Návrhy opatření na sebe nemohou navazovat, když každý z procesů, které by se měly prostorově překrývat, se zaměřuje na odlišnou část území. Toto míjení se procesů není z neochoty nebo neodbornosti zpracovatelů ÚPD a KoPÚ, ale z rozdílné podstaty obou procesů. ÚPD je

ideový záměr, který se mění a akumuluje dlouhodobě. Kdežto KoPÚ je akční zásah do života obce, řešící momentální možnosti a okolnosti během řízení trvajících 5–10 let.

Podle starého stavebního zákona (zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu), který byl účinný do 31. 12. 2006, bylo možné zpracovat územně plánovací dokumentaci pouze pro intravilán obce. Od 1. 1. 2007 je však účinný nový stavební zákon.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2.1, všechny obce jsou povinny nechat si vypracovat nový územní plán. Jedním z důvodů je právě změna rozsahu ÚPD. Podle nového stavebního zákona se musí ÚPD zabývat jak intravilánem, tak nově i extravilánem. Zářným příkladem ÚPD podle starého stavebního zákona je návrh urbanistické studie pro obec Chlum. Vypracoval ji architekt Tauš v roce 1995 (obrázek 3.3).

Obrázek 3.3: Urbanistická studie Chlumu z 90. let řeší jen intravilán.
Zdroj: Ing. Arch. Petr Tauš

Změna stavebního zákona byl jistě krok k lepšímu. Zpracovatelé ÚPD se museli začít zabývat extravilánem. Ne všichni se toho úkolu jali nejlepším způsobem. Častá je situace, kdy ÚPD sice extravilán zahrnuje, ale prakticky řeší jen stavby (budovy) v extravilánu, nikoliv krajinu a přírodu. Často jsou navrhované různé zemědělské stavby nebo jiné plochy pro zemědělskou výrobu. Neřeší se však problémy v krajině, jako je prostupnost krajiny, retence vody, eroze apod. Tohle všechno je ponecháno až na proces komplexních pozemkových úprav.

Dalším důvodem, proč neexistuje kontinuita mezi návrhem ÚPD a KoPÚ, je rozdílnost ve způsobu řešení problému. Velmi dobrým příkladem je obec Hněvnice. Řešil se problém vody stékající z polí v kopci do obydlené části obce položené níže. V ÚPD je zasakování vody řešeno návrhem změny využití zemědělské plochy na velmi rozsáhlé trvalé travní porosty. Proces KoPÚ zvolil realističtější variantu svedení vody do soustavy zasakovacích jam. Problém vyřešen, ovšem o transformaci návrhu nemůže být řeč.

3.2 Míra realizace navržených opatření územně plánovací dokumentace a komplexních pozemkových úprav

Na praktické vyřešení problému, který v krajině existuje, je územně plánovací dokumentace krátká. ÚPD pouze navrhuje změny využívání ploch a zón a může omezit využívání pozemku pro různé účely. Neprovádí ale žádné změny v terénu. Pokud má být problém v krajině vyřešen, je nutné využít komplexní pozemkové úpravy, jejichž výsledkem jsou opravdu realizovaná opatření. KoPÚ jako takové končí projektovou dokumentací společných zařízení. Nikdy se nezrealizuje vše, co bylo navrženo. Jednotlivá opatření navržená v plánu společných zařízení procházejí sítím výběru a priorit. Hledí se na míru přínosu a výhodnost podmínek pro realizaci onoho společného zařízení. Realizátorem opatření, které bylo posouzeno obcí a SPÚ jako prioritní, je převážně SPÚ. Pro tuto stavbu nebo opatření je pozemkovou úpravou vytvořen pozemek ve vlastnictví obce. Realizovaná investice SPÚ je poté bezúplatně převedena do vlastnictví obce.

Vlastníci pozemku mohou zažádat o dotace a opatření realizovat sami. To se bohužel tak často nestává. Zároveň realizaci opatření navržených KoPÚ limituje skutečnost, že státní půda byla neuváženě privatizována spekulantům a podnikatelům s nemovitostmi. Teď není k dispozici pro řešení veřejně prospěšných staveb a opatření navržených ÚPD a KoPÚ.

Jak bylo zmíněno v kapitole 1.3.2, největší podíl na realizovaných opatřeních mají cesty. Velmi často dochází k realizaci také vodohospodářských opatření. Nejmenší počet realizovaných opatření z PSZ tvoří ÚSES a protierozní opatření, která se jako samostatný prvek nerealizují prakticky vůbec. Výsadby dřevin bývají součástí jiných opatření. Například doprovodná zeleň vysázená na mezi podél rekonstruované cesty může prvořadně plnit protierozní funkci a navíc také funkci lokálního biokoridoru. U realizace ÚSES je problém nereálnost některých navržených opatření. Pokud je navrženo vysazení stromů uprostřed pole (biokoridor), je nutné se dle prováděcích projektů o stromy starat. Popěstební péče trvá pět let od výsadby stromů a jejich předání obci.

3.2.1 Realizovaná vodní nádrž Býkov

Prvotní návrh na výstavbu malé vodní nádrže Býkov pochází od správce toku (ZVHS). Přestože onen prvotní návrh nepochází z ÚPD ani KoPÚ, je společné zařízení zahrnuto v obou procesech a je zrealizováno. Jedná se o retenční vodní nádrž, která má za účel zachycovat velké průtoky vody a je tak součástí protipovodňové ochrany obce. Potřeba nádrže vznikla vlivem opakujících se záplav. Po povodních v roce 2002 se začalo jednat a byl vypracován projekt. Tento projekt byl již v době vytváření poslední ÚPD hotový, ale teprve se vyřizovalo územní rozhodnutí. ÚPD návrh vodní nádrže přejala a v územním plánu je již nádrž zakreslena jako plocha změn. PSZ také přebírá veškeré parametry retenční nádrže z projektu. V době vypracování PSZ již probíhala stavba.

Případ vodní nádrže Býkov není klasickým příkladem transformace návrhu z ÚPD do PSZ. Návrh nebyl vytvořen během procesu ÚP ani KoPÚ. Oba jen přejímaly informace z projektu, který se rozběhl dříve. Stavbu nádrže iniciovala ZVHS a také požádala o KoPÚ. Přesto se jedná z pohledu KoPÚ o společné zařízení a je tedy součástí PSZ, i když pozemkový úřad nebyl investorem nádrže. Vytvořil však KoPÚ pozemek obecní půdy a spolupracoval s investorem nádrže, kterým byl správce toku (ZVHS).

3.2.2 Nerealizované změny v Hněvnicích

V Hněvnicích bylo navrženo v ÚPD rozsáhlé zatravnění polí pro lepší absorpční schopnost. Celková navrhovaná plocha je asi 45 ha. Některé plochy však byly v KN evidovány jako trvalý travní porost a využívány jako orná půda a někde souhlasila evidence KN se skutečným využitím pozemku. Vždy ale skutečné využití pozemku souhlasilo s veřejným registrem půdy LPIS.

Při tvorbě ÚPD je nutné vždy brát v potaz aktuální stav terénu a od toho se dále odvíjí veškeré návrhy. Problém nastane, pokud je skutečný stav terénu odlišný od stavu evidovaného v katastru nemovitostí. V obci Hněvnice existuje takový případ. Jedná se o využití pozemků v extravilánu obce. Na poměrně rozsáhlé ploše má být podle katastru nemovitostí trvalý travní porost. Ve skutečnosti jsou tyto pozemky využívány zemědělci jako orná půda. Rozdíl ve využívání půdy těmito způsoby je velmi značný kvůli zachycování vody a erozi. Pokud by na svažitéch pozemcích byly pěstovány nevhodné plodiny nevhodným způsobem, riziko půdní eroze i povodňové nebezpečí se

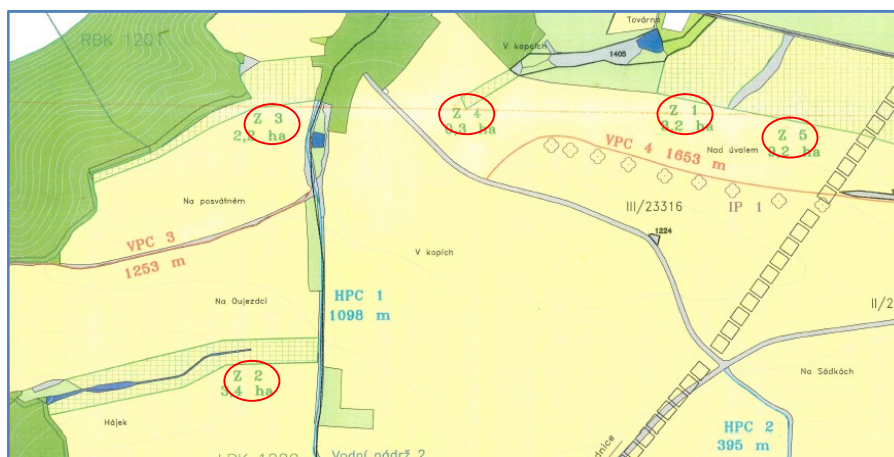
několikanásobně zvyšuje. Oba jevy spolu souvisí. Jak zaznělo na semináři o ochraně půdy v Senátu ČR dne 5. 4. 2016, při erozi několika málo centimetrů horní vrstvy půdy se snižuje výnos půdy až o 70% a zároveň s tím půda snižuje svou absorpční schopnost.

ÚPD navrhla v Hněvnicích zatravnění jako zmenšení povodňového nebezpečí pro obec. Z toho vyplývá, že obec a orgán ochrany zemědělského půdního fondu a orgán územního plánování na obci s rozšířenou působností by měly nařídit změnu druhu pozemku z orné půdy na louku (trvalý travní porost). Pokud by zatravnění nebylo provedeno, orgány státní správy mohou přistoupit k sankcím.

V rámci KoPÚ došlo k detailnějšímu zkoumání terénu a bylo zjištěno, že není potřeba zatravnění nutně požadovat v plném rozsahu, vzhledem k jinému možnému řešení hydrologické situace na části území, které bylo nakonec zrealizováno (viz kapitola 2.2.2). Pro zbylou část území je požadavek zatravnění na místě. V nově připravované ÚPD Hněvnic je zahrnuto řešení realizované KoPÚ. Nadále je vyžadováno zatravnění polí v místech, kde to bylo požadováno dříve, a která zároveň nejsou řešena opatřeními KoPÚ.

3.2.3 Nerealizované protierozní zatravnění zasakovacími pásy v Chlumu

Na erozně ohrožené půdě v obci Chlum byly v rámci KoPÚ navrženy ochranné pásy zatravnění (viz obr. 3.4). Byly provedeny změny druhu pozemku z orné půdy na trvalé travní porosty, které jsou zapsané rozhodnutím SPÚ do KN. Ale zemědělci ani vlastníci tuto změnu nerespektují a pozemky dále využívají jako ornou půdu. Každoročně tak dochází ke smyvu orné půdy, ale i zabahnění příkopu u silnice, který se musí čistit.

Obr. 3.4: Zatravnění Z1, Z3, Z4, Z5 nebylo realizováno. Z2 je součástí realizace soustavy dvou VN Čeněk 1 a Čeněk 2.

Zdroj: KoPÚ Chlum

3.3 Srovnání procesů územního plánování a pozemkových úprav v reálné změně krajiny

Územní plánování i pozemkové úpravy jsou součástí krajinného plánování a mají společně za cíl rozvoj území. Při prvotním návrhu krajinného plánu je nutné si uvědomit, že by mělo jít o komplexní koncepční řešení krajiny, které má být nadčasové a pokud možno trvale udržitelné. Jednotlivé procesy krajinného plánování by na sebe měly navazovat a pokračovat v udaném směru vývoje.

3.3.1 Hlavní důvody rozdílů v koncepčním řešení ÚPD a KoPÚ

a) Požizovatelé dokumentací

Požizovatelem ÚPD je obec. Ta také schvaluje závěrečnou podobu dokumentace a objednává i hradí její aktualizaci. Na rozdíl od toho KoPÚ pořizuje a hradí stát (SPÚ). K oběma dokumentům (ÚPD i KoPÚ) se vyjadřují všechny dotčené správní úřady, orgány státní správy a správci infrastruktury (silnic, cest, podzemních a nadzemních vedení).

b) Zpracovatelé dokumentací

Překážky uvedenému postupu klade rozdělení jednotlivých stupňů územního plánování různým zpracovatelům (je více investorů, záleží na úrovni ÚPD). Proces ÚP je špatný v tom, že každý stupeň ÚP od urbanistické studie přes ÚP obce až po dokumentaci pro územní rozhodnutí zpracovává jiný zpracovatel. Všichni zpracovávají stejné území, ale každý trochu jinak. Pokud se ÚPD obce podaří dobře koncepčně zpracovat, je na ni možné navázat právě komplexními pozemkovými úpravami a v navrženém směru vývoje pokračovat. KoPÚ mají naštěstí už jen jednoho investora a ten volí zpracovatele pro dané území. Státní pozemkový úřad jako investor tedy dohlíží na celý proces pozemkových úprav.

c) Rozsah řešeného území

ÚPD by se měla zabývat celým územím obce, jak je ostatně uvedeno ve stavebním zákoně. V praxi je však územním plánem obce řešeno jen zastavěné území. Kdežto KoPÚ mají daný svůj obvod, který je většinou shodný s katastrálním územím, a mohou se zabývat pouze extravilánem. Zastavěnou část obce řeší KoPÚ jen v případě malých obcí a osad, kdy intravilán pouze zaměří a aktualizují tím katastrální operát.

V extravilánu by se měly oba procesy prolínat a územně překrývat. Stačí se podívat do kapitoly 3.1.1, která řeší transformaci návrhu z ÚPD do KoPÚ a ze všech tří obcí zkoumaných v této práci byly nalezeny jen dva příklady. Pokud by realita byla shodná s ideálem, příkladů by jen u těchto tří obcí bylo mnohem více. Jedná se o to, že potřeba změny krajiny nevzniká ze dne na den. Jsou to dlouhodobé procesy, které musí být místními obyvateli vypořádány, aby vůbec vznikl popud něco s tím udělat. Pokud je tedy rozdíl mezi zpracováním ÚPD a KoPÚ jen pár let, není důvod, proč by s některými návrhy nemohl přijít již ÚPD. Problémová situace v extravilánu už v té době musela existovat, ale ÚPD se příliš soustředí jen na zastavěnou část obce.

d) Podrobnost zpracování dokumentací

Přestože je pro vytvoření ÚPD možné nechat si zpracovat dílčí specializované posudky, které by měly být dostatečně podrobné, jsou KoPÚ podrobnější. Detailněji řeší dané území už jen proto, že jejich výsledkem je reálná změna v terénu. Proto je nutné udělat řádný průzkum v místě plánovaného opatření (např. inženýrsko-geologický průzkum). ÚPD neřeší skutečnou realizaci změny v terénu, pouze ji navrhuje jako možnost a omezuje využití pozemku v rámci možností, které podléhají územnímu rozhodnutí.

Právě při podrobnějším zpracování někdy vyjdou najevo jiná možná východiska z řešené situace. Potom už je na zpracovatelích, které řešení je z různých důvodů výhodnější, nebo jestli při projednávání PSZ dají sboru zástupců vlastníků na výběr.

e) Souhlas vlastníků pozemků

Důležité je si uvědomit, že projektant územního plánování nepotřebuje pro své návrhy získat souhlas vlastníků pozemků. Stačí, když ÚPD projde schválením zastupitelstva obce. Oznámení o vydání ÚPD obce se pouze vyvěsí na úřední desku, čehož si spousta lidí ani

nevšimne a vůbec nezaregistrují, že obec má nový územní plán. Na rozdíl od toho zpracovatel KoPÚ má zákonnou povinnost získat k provedení sebemenší úpravy souhlas vlastníka pozemku. Někdy může být záměr navrhovaného opatření sebelepší a přínosný pro celou obec, ale pokud vlastník pozemku nesouhlasí, není možné opatření realizovat. Je snaha směnit pozemky za jiné, ale ne vždy je dostatek státních a obecních pozemků na směnu.

Jako příklad špatné nebo žádné komunikace s vlastníky pozemku během tvorby ÚPD lze uvést situaci s navrženým zatravněným orné půdy v Hněvnicích popisované v kapitole 3.2.2. Vlastníci pozemků orné půdy by jistě nesouhlasili s tím, že namísto výnosné orné půdy své pozemky raději zatravní a budou na nich udržovat trvalý travní porost, jak navrhuje ÚPD. Zemědělský podnikatel totiž většinou nemá svůj podnikatelský záměr postavený na výrobě travní hmoty, ale přizpůsobuje se dotační politice EU, která podporuje pěstování řepky na energetické účely pro benzin a kukuřici pro bioelektrárny.

f) Realizace veřejně prospěšných staveb

Územní plán vyjadřuje aktuální představu o rozvoji území, ale nezabývá se projekcí a realizací navržených změn využití pozemků. Na rozdíl od toho pozemková úprava navržené změny ÚPD nejen pasivně přebírá, ale dává jim podobu projektové dokumentace stavby nebo trvalé změny využití pozemku. V tomto směru PÚ provádí majetkoprávní přípravu pro tyto veřejně prospěšné stavby a opatření.

Realizátory (investory) těchto opatření a staveb mohou být jak pozemkový úřad, tak obec, vlastník pozemku případně zemědělec. ÚP se soustředí na dlouhodobý udržitelný vývoj, ale KoPÚ řeší aktuální situaci (v době zpracování PSZ).

3.3.2 Obnovení vztahu lidí k půdě a místu, kde žijí

Celé krajinné plánování je o krajině a probíhá proto, aby se adaptovala na změny, které s sebou přináší dnešní způsob života lidí. Můžeme se jen přizpůsobit globálním změnám, které probíhají. Způsob života se změnil již mnohokrát za historii, protože se člověk vyvíjí. Jiné nároky na krajinu byly před průmyslovou revolucí a po ní. A jiné byly v polovině minulého století a v současnosti. Tyto změny se v krajině hodně promítly do zemědělství. V době kolektivizace byla pole sjednocována do velkých celků, byly zatrubňovány vodní

toky a rušeny meze. Časem se ukázalo, že to není nejlepší způsob hospodaření a velké celky se opět rozdělily. Nevrátily se však na velikost, kterou měly v 50. letech minulého století, oproti té jsou stále větší. Může za to pokrok ve způsobu obdělávání polí.

Problém dnešní doby, který se snaží řešit pozemkové úpravy, je vztah lidí k vlastní půdě. Ten byl narušen mimo jiné právě zmíněnou kolektivizací. Vlastník svůj pozemek raději pronajme (přesněji dle občanského zákoníku propachtuje) zemědělcům a tím to pro něj končí. O pole se nemusí starat a má z něho nájem. Neřeší zda, zemědělec hospodaří na půdě šetrně, aby zůstala zachována její výnosnost, nebo jen každý rok zaseje řepku, protože na ni má dotace. Příkladem návratu k odcizené půdě jsou rodinné farmy, kdy vlastníci jsou zároveň hospodaří (viz Ing. Černík a jeho případ investic do dvou nových VN v k. ú. Chlum).

KoPÚ se snaží vzbudit zájem lidí o půdu a krajinu, kde žijí. Pokud místní obyvatelé vidí, že se v obci udělá něco pro zkvalitnění života a krajiny, jistě to aspoň částečně změní jejich pohled na místo, kde žijí. Toto je věc, kterou po procesu ÚP není spravedlivé požadovat, protože to lze jen těžko dokázat bez skutečného zásahu do terénu a zapojení všech vlastníků do procesu.

3.3.3 Problematika ochrany a tvorby krajiny

Opatření k ochraně a tvorbě životního prostředí v drtivé většině zastupuje ÚSES. Je obsažen jak v ÚPD, tak v KoPÚ. Základem ÚSES je dobrá myšlenka, že v krajině nejsou lidé sami a je třeba chránit i ostatní faunu a flóru. Proto vzniká návrh husté sítě biocenter, biokoridorů a interakčních prvků. Jejich problém je, že vznikají pouze na papíře. V obou procesech jsou prvky ÚSES obsaženy, ale pokud nejsou součástí jiného důležitého opatření jako další funkce, velmi často nedochází k jejich realizaci.

Někteří z řad vlastníků a nájemců zemědělské půdy nesouhlasí s tak masivní sítí prvků ÚSES. Kritizují zábory produkčních půd, při kterých zemědělci přijdou o přímé dotace na půdu. Také samotná realizace výsadeb je vzhledem k velké úmrtnosti sazenic (okus zvěří a uschnutí) riskantní pro investory. Navíc je dle projektové dokumentace nutná pětiletá popěstební péče. Potíž je i s právní závazností dodržování způsobu využití půdy v místě ÚSES. Je řešen pouze poznámkou v KN a jediná možnost je označit ho jako „účelová zeleň“.

Závěr

Na začátku práce byla definována krajina, popsány procesy územního plánování a komplexních pozemkových úprav. Zejména jejich úkoly a cíle. Důležitým faktem, proč jsou oba procesy v poslední době žádané, jsou hojně diskutované klimatické změny a jejich negativní dopady na krajinu. Proces ÚP ve spolupráci s procesem KoPÚ je schopen tyto negativní dopady na krajinu zmírnit. Vedle těchto adaptačních a ochranných opatření (typu veřejně prospěšných staveb) byl během práce vyhodnocen přístup pořizovatelů obou dokumentací a zúčastněných stran, především obcí, zpracovatelů, obyvatel krajiny, vlastníků i nájemců půd.

Byla prostudována tři modelová území v Plzeňském kraji – obce Hromnice, Hněvnice a Chlum. Všechny tři obce trápily problémy s vodou, ale ne všechny měly stejný strategický cíl. Hromnické obyvatele trápily opakovaně bleskové povodně. Podobná situace byla v Hněvnících, kde do obydlené části obce stékala voda z polí. Opačný problém se řešil v Chlumu, kde byl rychlý odtok vody z území nežádoucí, protože je obec situována na rozvodnici povodí. Vše je určeno geomorfologickými podmínkami v daném území a neracionálními způsoby využívání zemědělské půdy a celého území.

Ve všech třech modelových územích proběhl jak proces ÚP, tak i KoPÚ. V kapitole 2 jsou oba procesy na konkrétních modelových územích rozebrány a jsou popsána konkrétní navržená opatření v krajině, ze kterých jsou vyvozeny dílčí závěry. Díky tomu lze nahlédnout na problematiku návaznosti procesů tvorby ÚPD a KoPÚ z reálného pohledu a nejen popisovat, jak by to mělo správně být.

Je nutné si uvědomit, že existuje několik rozdílů v procesech ÚP a KoPÚ. Porovnání obou procesů v jejich rozdílnosti a vzájemném prolínání je popsáno ve třetí kapitole. Zásadním rozdílem ÚPD a KoPÚ je rozsah řešeného území, které se v obou procesech nepřekrývá v celé řešené ploše, ale pouze v extravilánu. Každý z procesů však navrhuje změny za jiných podmínek. Při KoPÚ je nutné veškeré změny dohodnout s vlastníky pozemků, protože na rozdíl od ÚPD řeší i majetkoprávní stránku věci. Vzhledem k nedostatečné koordinaci obou procesů a tomu, že lidé těmto procesům nerozumí, není využito jejich maximálního potenciálu. Nejdůležitějším rozdílem je realizace opatření v krajině, kterou může zajistit pouze KoPÚ. Pořizovatel KoPÚ (SPÚ) dle priorit rozhoduje o realizaci konkrétních navržených opatření. Právě v realizaci společných zařízení je síla KoPÚ.

Teprve realizací veřejně prospěšných staveb a opatření začíná změna ve vztahu lidí a obyvatel obce ke krajině, půdě a vodě. Toto je zásadní z hlediska nutnosti adaptace na měnící se klima. Realizovaná opatření přispěla ke zvýšení retence vody v povodí, prostupnosti krajiny, zpřístupnění území a pozemků vlastníků, obnovení krajinného rázu a částečně se zvýšila ekologická stabilita.

Bylo zjištěno, že procesy ÚP a KoPÚ se prolínají co do transformací návrhů z jednoho procesu do druhého méně, než by bylo žádoucí. V modelových územích proběhly změny, pouze minimum však bylo formou návrhu zahrnuto jak v ÚPD, tak v KoPÚ. Úspěšná transformace návrhu z ÚPD do KoPÚ proběhla ve dvou případech.

Cílem práce bylo porovnat dva procesy a najít způsob využití jejich potenciálu pro zhmotnění dokumentací do podoby reálných opatření v krajině, což se povedlo. Celá tato práce je součástí bilanční etapy pozemkových úprav, kdy investor (SPÚ) srovnává cíle stanovené před zahájením KoPÚ s dosaženou mírou realizace veřejně prospěšných staveb a opatření. Výsledky diplomové práce budou využity pro osvětu a propagační činnost Krajského pozemkového úřadu pro Plzeňský kraj. Pozemkový úřad také zvažuje možnost publikace v časopise Pozemkové úpravy. Kromě toho budou výsledky práce využity Krajským pozemkovým úřadem pro návrhy na aktualizaci metodických předpisů.

Literatura

Knihy

- (Sklenička, 2003) SKLENIČKA, P., 2003. Základy krajinného plánování, Praha, ISBN 80 – 903206 – 1 – 9, 205s
- (Troll, 1950) TROLL, C., 1950. Die geographische Landschaft und ihre Erforschung. Studium Generale, 3, ISBN 978-3-662-38240-0.
- (Vink, 1980) VINK, A. P. A., 1980. Landschapsecologie en landgebruik. Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, ISBN 9031304050

Sborníky z konferencí a seminářů

- (Mazín, 2015) MAZÍN, V. A., 2015. Všestranný pohled na pozemkové úpravy, jejich úloha v krajině. *In: Zadržení vody v krajině: sborník referátů* [CD]. Dobřichovice: Dendrologická o. s., ve spolupráci s Městem Říčany. ISBN 978-80-7458-071-0.

- (Mazín, 2015a) MAZÍN, V. A., 2015. Transformace krajinného plánu do podoby projektu v komplexních pozemkových úpravách. In: *Územní plánování v procesech plánování a projektování krajiny: sborník z konference AUÚP, Lednice 24.-25.9.2015*. 1. vydání. Brno: Ústav územního rozvoje. ISBN 978-80-87318-42-3.

Odborné časopisy a publikace

- (Batista et al., 2014) BATISTA et al., 2014. Pozemkové úpravy. 5. doplněné vydání. Praha: Státní pozemkový úřad. ISBN 978-80-7434-270-2.
- (Körner, 2011) KÖRNER, M., 2011. Potřebnost územních plánů - vize a realita. In: *Aktuality 84 AUÚP, (číslo 84)*, 2 strany. Dostupné též online: www.urbanismus.cz/assets/user/publikace/bulletin_aktuality/Aktuality_84.pdf
- (Mazín, 2014) MAZÍN, V. A., 2014. Zmírnění negativních dopadů klimatických změn na zemědělskou krajinu. In: *Pozemkové úpravy*, (č. 2/2014) ISSN 1214-5815, MK ČR: E19402.
- (MMR, 2015) Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2015. Koordinace územních plánů a pozemkových úprav: metodický návod. 2. aktualizované vydání. Praha, 36 stran. ISBN 978-80-87147-89-4.
- (Valtr, 2014) VALTR, P. a kolektiv, 2014. Územní plánování v praxi. UrbioProjekt Plzeň, ateliér urbanismu, architektury a ekologie, 185 stran.

Kvalifikační práce

- (Mazín, 2010) MAZÍN, V. A., 2010. Dynamika změn struktury změn krajiny při komplexních pozemkových úpravách v České republice v letech 1994 - 2009. České Budějovice. Disertační práce. JČU. Vedoucí práce Prof. Ing. Jan Váchal, CSc.

(Veselá, 2014) VESELÁ, K., 2014. Urbanistické hodnocení a vývoje a stavu zvoleného území a návrh změn. Plzeň. Bakalářská práce. ZČU. Vedoucí práce Ing. Radek Fiala, PhD.

Webové stránky

(AOPK, 2016) Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky: Ochrana přírody a krajiny [online], 2016. [cit. 2016-03-03].

Dostupné z: www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/

(ČHMÚ, 2011a) Český hydrometeorologický ústav: Studie pro MŽP: Úvod do problému klimatické změny[online]. 2011 [cit. 2016-03-18].

Dostupné z:

portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap01.pdf

(ČHMÚ, 2011b) Český hydrometeorologický ústav: Studie pro MŽP: Očekávané dopady změny klimatu v ČR[online]. 2011 [cit. 2016-03-18].

Dostupné z:

portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap11.pdf

(Geoportál, 2015) Národní geoportál INSPIRE [online]. 2015 [cit. 2016-02-03].

Dostupné z: geoportal.gov.cz

(Lidovky.cz) Lidovky.cz [online]. 2016 [cit. 2016-05-15].

Dostupné z: www.lidovky.cz

(Mapy.cz) Mapy.cz [online]. 2016 [cit. 2016-05-15].

Dostupné z: www.mapy.cz

(SPÚ, 2016) Státní pozemkový úřad: Přihlášené projekty 2015, Soutěž o nejlepší společné zařízení [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

soutezszr.spucr.cz/cz/prihlasene-projekty/2015

Obsah příloženého CD

- **DP_Transformace_navrhu.pdf**
- **UPD**
 - UP_Chlum.pdf
 - UP_Hnevnice.pdf
 - UP_Hromnice.pdf
- **KoPU**
 - PSZ_Chlum.pdf
 - PSZ_Hnevnice.pdf
 - PSZ_Hromnice.pdf

Obrazová příloha

Malá vodní nádrž Býkov byla vybudována jako součást povodňové ochrany obce Hromnice. Má retenční kapacitu pro případ povodní. Investorem stavby byl SPÚ, ale investorem projektové dokumentace obec. Na horní fotografii je vidět okolní příroda včetně litorálního pásu, na té spodní je vidět profil hráze. *(foto 21. 4. 2016)*

Soustava 6 tůněk v Hněvnicích je napájena z melioračních soustav z výše položeného půdního bloku orné půdy. Voda z něj je svedena příkopem. Zasakovací jámy zajišťují pomalejší odtok vody z krajiny a chrání obydlenu část obce před povodňovým nebezpečím. Investorem byl SPÚ. Na fotografii nahoře je první ze soustavy nádrží, na té spodní je pátá nádrž ze šesti. (foto 20. 4. 2016)

Místo vodní nádrže VN 2 v Chlumu byla před zásahem KoPÚ jen bažina. Nádrž byla zrekonstruována a má stálou vodní hladinu. Nově bylo zvelebeno i okolí nádrže. Investorem byl pozemkový úřad. *(foto 7. 5. 2016)*

Soustava dvou nádrží Čeněk 1 a Čeněk 2 v Chlumu. Pro tyto nádrže byl KoPÚ vytvořen pozemek a realizaci provedl vlastník pozemku. Stavba byla zčásti financována z dotace Operační program životní prostředí (EU). Nádrže jsou napájeny z melioračních soustav. Kolem přítoku a nádrží byl vymezen travnatý pás – bude v prostoru mezi řepkovými poli. Na fotografii je první z nádrží. *(foto 7. 5. 2016)*

Vodní nádrž VN 1 v Chlumu zde již historicky byla. V minulosti došlo k protržení hráze a nádrž neplnila svou funkci. Nyní byla nově zrekonstruována. Investorem rekonstrukce byl pozemkový úřad. *(foto 14. 5. 2016)*

KoPÚ v Chlumu přinesla kultivaci památníku u hlavní silnice do obce. Toto místo tvoří interakční prvek v rámci ÚSES. Investorem byl SPÚ. *(foto 14. 5. 2016)*

V obci Chlum byla zrekonstruována vedlejší polní cesta VPC 3 (investor SPÚ). Původně měla jen travnatý povrch. Podél cesty byla místními obyvateli vysázena alej. Pojmenovali ji „Alej návratu 2015“ jako odkaz budoucím generacím. (foto 7. 5. 2016)